driemaandelijkse gazet / juli - augustus - september 2013
Afgifte kantoor 8500 Kortrijk Mail
v.u. Klaartje Mertens, Unie der Zorgelozen vzw, Sint-Jansplein 13, 8500 Kortrijk
P erkenningsnummer 608 253
P.B.-P.P.
BELGIE(N) - BELGIQUE

DE GAZET

Unie der Zorgelozen
VERBREEK VERZAMEL VERTEL

Taal en kunst
Damiaan De Schrijver over STAN en repertoire

Het ijzig hart
Rudi Van Doorslaer over totalitaire verleiding

"Chirurgien. Pas Poissonnier."
De wondere wereld van het geslacht Lauwers

We zijn er nog niet uit
Wouter Hillaert, Els Van Steenberghe en Evelyne Coussens over sociaal-artistieke theaterkritiek

En verder…
Het repertoire van het leven – De schop in de grond – 10 jaar fietstocht – Koffiedam - Werk in de Wijk - Meer dan een klucht – Groots in kleine dingen - Kasimir en Karolien door de ogen van zorgeloze fotografen en beeldend werkers – Boksautootjes en rupsen – Dien dag in den Extreme – Et schôonste der bêesten – Die avond in 't Voorgeborchte – Zeg niet te gauw – Liefdesleven – Oude energie – Hoogmoed en de val

voorjaar 2013

KASIMIR EN KAROLIEN

door de ogen van de zorgeloze fotografen

Het repertoire van het leven

Beste publiek,

We werken ons een heel eigen repertoire bij mekaar, met een eigen klank en gezicht. We maken daarbij niet alleen gebruik van het literaire repertoire, maar nestelen ons nog meer in het levensrepertoire van de mens. Uit dit leven halen het gevonden voorwerp, de getoverde kwinkslag, de rauwe en ongepolijste metafoor hun kracht. Dat maakt ze herkenbaar, verleidelijk en confronterend. Wat we zelf verzamelen aan verhalen en materialen, vermengd met de geschiedenis van de kunsten binnen een uitgesproken visie en keuze van makers, kan uitgroeien tot een oeuvre, een duidelijke **geschiedenis van een gezelschap in beweging.**

Daar zijn we ons bewust van. Dat zien we als een uitdaging. Ook in het sociaal-artistiek creëren, kan zich een taal en stijl ontwikkelen die haar wortels heeft in een duidelijke context. Zo zal onze taal steeds baden in fragiele spanning, in en rond sociale thematieken, in kritische en poëtische noten. Ze zal altijd autobiografisch materiaal en insluipende of gekozen improvisatie meenemen. Daardoor zal ze altijd een levende sculptuur blijven, opgebouwd uit woord en zorgvuldig gekozen rekwisiet, in een decor van vergetelheid dat onttrokken lijkt aan een voorbije wereld. Het is een taal van troost en schoonheid, hard en ruw, maar evenzeer zacht en empathisch. **Via de verbeelding zoekt ze zich een weg naar het hart.** Zonder verbeelding raakt ze niet tot bij het publiek.

Onze taal is zoekend. Nooit genoeg, nooit helemaal effen is de taal, scheef en krom zoals het leven zelf. Ze is verliefd op de ruwe steen, op de afbladderende verf, op biljart en voetbal, op koffie en taart. Haar trektocht heeft nog jaren nodig om tot volwassenheid te komen. Ze is dus duurzaam, werkt op de lange termijn. Ze ziet de liefde voor de mens te koppelen aan een gevecht voor zijn economisch en ecologisch welbevinden. Ze pleit voor een **hygiëne van het denken**, dat de eigen ambitie en het ego kuist van hebzucht en onredelijke winst. **Ze verhoudt zich niet alleen tot de scène maar werkt in op straat en omgeving**. Haar rendabiliteit is terug te vinden in de hoofden en de harten van haar publiek, haar sympathisanten, haar spelers en medewerkers. Die zien hun winst in subsidie en infrastructuur als middel om het repertoire van de mens te versterken en te helpen ontwikkelen. Altijd zullen ze de middelen inzetten voor de gemeenschap, zullen ze er kritisch en empathisch mee omgaan, binnen de zelfgekozen opdracht.

Wij staan niet boven de natuur. Wij beheersen haar niet. Wij zijn er slechts een onderdeel van. Een onderdeel dat in staat is tot nadenken, tot voelen, tot strelen, maar ook tot vernielen. De vernielzucht, de hebzucht en de woekerende wil tot steeds grotere winst staat langzaamaan een helder herdenken in de weg. Op alle fronten wordt behoudsgezind gereageerd, uit angst voor het eigen kleine verlies. Dat protectionisme kan leiden tot een verschraling van onze verworven rechten, onze mee gekozen plichten. Onze taal ziet ons eerder als een medespeler voor een betere omgeving, een **zuiverder en spelender toekomst**. Ze hoopt nu en dan mee te kunnen getuigen van een meer gedeelde en menselijker poging tot klein hervormen en zacht richten.

Binnen het diverse en kleurrijke palet van ons werk moet vaak probleemoplossend worden gehandeld. Veel tijd om na te denken is er dan niet. Ons handelen faalt soms, het helpt nu en dan. Het haalt de sociale en artistieke eindstreep omdat het niet al te strak is beregeld. Omdat het zijn comfortzone beperkt houdt. Omdat het kiest voor een **vrolijke wanorde, een bonte verzameling, een grillig karakter, een scheve tote**. Omdat spelend meer gezegd kan worden dan louter bevelend. Zodat in die draaikolk, in dat wilde, tedere bad niemand zou verdrinken. Ons werk blijft een voortdurende leerschool, een voortdurende confrontatie met het ik via de ander. We onderwijzen onszelf en anderen in verbeelding en kritisch denken, in duurzaamheid en mededogen, in politiek en kunst, in het leven en de liefde. Die is onbeperkt, stelt het best niet al te grote voorwaarden, is gul en begripvol, slaat en zalft, geeft en krijgt. Soms te weinig maar altijd iets. Soms bijna onzichtbaar, onooglijk klein, maar altijd genoeg om verder te werken aan het repertoire van het leven. **Waar een oude koffiepot evenveel waarde kan krijgen als de cellosuites van Bach.**

Beste publiek, **BEDANKT** voor alweer een schoon jaar. Ik wens jullie een zomer vol strelende vingers, wat gekheid en gesoes op een strand of in de luie zetel, wat teder gespin aan een meer of in de tuin. Wat verbeelding bij een zonsondergang en uren staren naar het mirakel van gebladerte en draaiende wolken. Die je, zoals je weet, niet echt kunt meten!

Geert Six

Taal en kunst

Voor *Kasimir en Karolien* baseerde Geert Six zich op het toneelstuk *Kasimir und Karoline* van de Oostenrijks-Hongaarse schrijver Ödön von Horváth. Na *Opgengekapt!* (2005) is het pas de tweede keer dat de Unie een klassieker uit het repertoire aanpakt. Toneelgroep STAN doet het al bijna vijfentwintig jaar. Hoe gaan zij om met dit literair erfgoed? We spraken erover met Damiaan De Schrijver, stichtend lid van de compagnie.

©Sanne Peper

Onomatopee (2006)

Hun voorstelling *Eind goed al goed*, naar het stuk *Am Ziel* van de Oostenrijkse schrijver Thomas Bernhard zit erop. Terwijl het talrijk opgekomen publiek in het foyer verkoeling zoekt, zoeken we de rust van de theaterzaal in CAMPO nieuwpoort op. We steken van wal met de vraag waarom STAN – 'Stop Thinking About Names' - al zo lang bijna honderd procent voor het repertoire gaat.

Damiaan: "Ik heb STAN in 1989 opgericht samen met Jolente De Keersmaeker, Waas Gramser en Frank Vercruyssen. We studeerden samen aan het Conservatorium in Antwerpen. Die opleiding was heel erg gericht op repertoire. Als student speelden we fragmenten van Vondel, koorliederen uit de Griekse theatertraditie, de *Trilogie van het weerzien* van Botho Strauss, grote stukken uit *Othello*, *Kinderen van de zon* van Gorki, allemaal repertoire. Daarbij komt dat onze interesses ook heel literair waren. Frank volgde Latijn-Grieks op de humaniora en had daarmee een heel literaire affiniteit, net als Jolente, en ik had rechten gestudeerd en was dus ook heel erg bezeten door teksten, het literaire, het zeggen."

©Stefan Vanfleteren

Fantastisch gebuisd

"We waren niet klaar met onze eindwerken, werden klassikaal gebuisd en kregen er een vierde jaar bij. Dat was een gigantisch probleem voor mij. Ik was niet alleen gebuisd in wat ik écht wou doen, ik moest op dat moment ook naar het leger en intussen was mij gevraagd om te spelen bij de Blauwe Maandag Compagnie. Ik heb dat in dat jaar allemaal proberen te combineren maar het is uiteindelijk het schoonste jaar van de vier geworden. We hadden Josse De Pauw als docent en we vroegen er Matthias de Koning, waar we altijd mee zijn blijven werken, bij. Met Josse maakten we *Jan* naar *Oom Wanja* van Anton Tjechov en met Matthias maakten we *Yvonne*, naar de tekst van Gombrowicz. We speelden deze afstudeerprojecten in de zwarte zaal in De Singel in Antwerpen. Die was toen voor het eerst bespeelbaar, geloof ik. Toevallig zaten in de zaal alle programmatoren van de belangrijke kunstencentra van toen – we spreken van het jaar 1989. Nieuwpoorttheater, Monty, de Beursschouwburg, het STUK. En ook de mensen van De Toneelschuur in Haarlem waren daar. Die hadden het meeste geld op dat moment. Na afloop hebben die gasten direct hun agenda's getrokken. Voor we wisten of we geslaagd waren, hadden we een tournee en een gezelschap. En zo zijn wij altijd blijven hangen aan mekaar. En aan het repertoire."

De lijst met schrijvers wiens stukken STAN heeft aangepakt is lang en divers. Witold Gombrowicz, Anton Tjechov, Maxim Gorki, Georg Büchner en Thomas Bernhard maar ook William Shakespeare, Hendrik Ibsen, Oscar Wilde, ergens ook Felix Timmermans en nog vele anderen. En dan nog gaat het hier maar over een fractie van wat in honderden jaren bijeen is geschreven. Hoe kiest STAN de stukken die ze speelt?

"Volgend seizoen brengen we een voorstelling samen met het gezelschap Olympique Dramatique. De huizen waar we zullen spelen maken nu hun seizoensbrochures op. Ze moeten een tekstje hebben, een beeld, en willen dus weten welk stuk we gaan doen. Maar wij weten dat nog niet. We zitten nog in de fase van de leesclub. Stijn komt met een Zuidafrikaans stuk op de proppen, Charlotte stelt *Maria Stuart* voor, ik stel *Het wijde land* voor, Jolente nog een ander stuk. We lezen en discussiëren. Wat is op dit moment echt het heetste? Wat is er in de wereld aan de gang? Moet je op dit moment een zwaar politiek gericht stuk spelen of eerder een klucht? Pakken we *Caligula* aan, wat gaat over 'ik wil de maan hebben', 'ik wil de maatschappij veranderen', over moraal en antimoraal? Of is *Het wijde land*, waar het over overspel gaat, over relaties, een beter stuk om nu te doen? Dat zijn hele moeilijke discussies. Over inhoud, over noodzaak, over wat we met zijn allen écht willen doen. Alles gaat in de trechter. Elk met zijn materiaal en zijn argumenten proberen we mekaar te overtuigen. We wikken en wegen, teksten worden binnenstebuiten gedraaid, voor- en nadelen worden rigoureus afgewogen, tot uiteindelijk een tekst zal komen bovendrijven. Of we beslissen om een puzzel te maken met fragmenten uit verschillende teksten, maar dat gebeurt niet zo vaak. Het overgrote deel van onze voorstellingen zijn avondvullende repertoirestukken. Het is misschien koppig maar ik blijf vinden dat je regelmatig een Büchner of Tjechov of Shakespeare in die grote stadstheaters moet kunnen zien. Ik voel me toch geroepen om dat te blijven doen, de klassiekers tonen, op een koppige manier."

Wat is jullie vertrekpunt bij het aanpakken van zo een tekst?

"Als het verdict is gevallen op een stuk waarvan het origineel is geschreven in een taal die we niet kennen of aanvoelen - Engels en Frans bemeester je, Russisch is een probleem - gaan

©Sanne Peper

Eind goed al goed (2013)

©Rene Kappeler

©Thomas Walgrave

vandeneedevandeschrijvervandekoningenendiderot (2001)

we op zoek naar alle mogelijke vertalingen. Met iedereen die zal meespelen en een stapel woordenboeken zitten we dan rond de tafel om een nieuwe tekst te maken, in het Nederlands. De eerste discussie is altijd de 'je' of 'ge'-discussie. Sara De Roo, dat is de meer pure Nederlandse school, zij is heel erg 'je'. Frank en ik en ook Jolente zijn meer 'ge'-mensen, met de consequentie dat je zeer snel afdaalt naar een tussentaal, 'gade gij mee' in plaats van 'ga je mee', 'ge zijt schoon' in plaats van 'je bent mooi'. Dat noemen wij de 'ajuin'-discussie. Is het 'ajuin' of 'ui'? 'Ajuin' is gewestelijk - 'ge' schuift al naar dat gewestelijke. 'Ui' is meer algemeen Nederlands, net als 'je'. Soms raken we er uit met 'u'. Soms zijn mensen gewoon niet geloofwaardig in het algemeen Nederlands. Ik kan me voorstellen dat dat bij jullie zo is. Dan moet je dat niet doen. Maar als ge als algemeen Nederlands sprekende toneelspeler opgeleid bent, moet je in staat zijn om in het algemeen Nederlands geloofwaardig te zijn. Dat is echt mijn overtuiging. Dat je in staat moet zijn om in het algemeen Nederlands te spreken zonder dat men het gevoel heeft dat je liegt. Want anders gaat iedereen alleen maar denken dat je alleen nog geloofwaardig kunt zijn in het dialect."

Einfach Kompliziert

"Sam Bogaerts heeft een vertaling gemaakt van *Am Ziel*, het stuk van Bernhard waar we ons voor *Eind goed al goed* op hebben gebaseerd, helemaal in de 'ge'. En hij verandert Katwijk aan Zee, de plek waar het stuk zich voornamelijk afspeelt, in Oostende. Bovenop de 'ajuin'-discussie is dit nog een andere inhoudelijke discussie. Hoe letterlijk vertaal je het origineel? En hou je roebel of neem je euro, dat is nog iets anders, dat gaat verder dan vertalen. Worden miles, kilometers? Ik ben daar een purist in. Ik herinner me de discussies met wijlen Julien Schoenaerts toen we *Einfach Kompliziert* van Bernhard aanpakten. Hij wou ook al die Oostenrijkse en Duitse namen en plaatsen en begrippen verplaatsen naar Kapellen en Antwerpen. Ik vind dat jammer. Er zijn zeker redenen om het te doen maar ik vind dat zonde. Ik vind dat het daar niet van afhangt. Als je stuk zich afspeelt in Oostenrijk, en je maakt beelden over een crapuleuze Oostenrijkse regering, dan kan de toeschouwer in zijn hoofd wel de vertaling maken, dat dat niet alleen maar over Oostenrijk gaat, maar dat Oostenrijk dan symbool staat voor een staat of een fascistisch bewind. Anderzijds nemen we wel de vrijheid om personages of zelfs hele stukken tekst te schrappen, om replieken te herverdelen, enzovoort. En als we uiteindelijk een tekst hebben waar iedereen mee akkoord kan gaan, wordt die getypt, nog ne keer herlezen, en dan verdeeld en van buiten geleerd zoals die er staat. Daar wordt in principe niet van af geweken. Met die tekst gaan we de scène op. En daar wekken we hem echt tot leven."

©Sanne Peper

We hebben een/het boek (niet) gelezen (2008)

In hoeverre worden die stukken dan van jullie?

"Wij formuleren het altijd als 'naar'. *Jan*, 'naar' *Oom Wanja* van Tjechov. Want we spelen niet het origineel. We hertalen. Dus we doen het origineel sowieso onrecht aan. En dan is er nog het hele auteursrechtenverhaal. Dat wordt hoe langer hoe ingewikkelder. Ik weet nog dat we een voorstelling van Bernhard speelden in Parijs. Er was iemand van de uitgeverij L' Arche, die het werk van Bernhard in het Frans uitgeeft. Hij had een beëdigde vertaling bij in het Frans van het stuk dat we speelden. "U heeft het belangrijkste personage geschrapt", zei hij. "Hoe kunt u dat doen?" We antwoordden: "In een ander stuk hebben we de uitgever geschrapt." (lacht uitbundig)

Maken jullie ook stukken vanuit het niets?

"Met de kerngroep heel weinig. Met Matthias de Koning en Peter Van den Eede maak ik wel voorstellingen die geïnspireerd zijn door bepaalde teksten maar waar we voor de rest heel vrij in gaan, zoals *Beroemden*. Dat zijn echt volledig eigen creaties. Het vrije atelier noem ik dat. In de toekomst wil ik met hen een voorstelling maken zonder woorden. Met alleen maar handelingen. Een soort clownerie met objecten. Op niks gebaseerd behalve op de gedachte hoe we de tijd van de toeschouwer en onszelf indelen. En het idee van een restauratie, van een schilderij of van een vaas. Door die te restaureren maken we die kapot. De gedachte dat in de poging om iets te herstellen alleen maar nieuwe problemen worden gecreëerd en de chaos alleen maar groter wordt."

"Maar het makkelijkste voor het goed functioneren van het gezelschap is dat de vier kernleden van STAN samen een voorstelling maken. Toch gebeurt het meer en meer dat we dat elk apart met andere mensen doen. Daardoor verviervoudigt de druk op de compagnie. Er is niet meer één agenda van STAN, er zijn vier agenda's die moeten afgestemd raken. Dat komt waarschijnlijk omdat we ons vrijer voelen als we vreemdgaan en omdat het gevaar om mekaar in de haren te zitten groter is als we constant met zijn vieren samen zijn. Frank zal er niet bij zijn, bij de voorstelling met Olympique. Hij doet een feuilleton. Maar ik mis Frank wel heel hard nu, in het gesprek over wat we moeten doen. Zolang we mekaar missen zitten we goed. Als je iemand liever kwijt bent dan rijk heb, je een probleem en kun je beter de boel opdoeken, denk ik."

interview Joon Bilcke

alles over STAN vind je op www.stan.be

Boksautootjes en rupsen

Bij ons waren het boksautootjes en geen botsautootjes. Auto's waren tegen elkaar gebokst en niet gebotst. Waarom, dat weet ik niet. Het zal eigen geweest zijn aan onze parochie. Ook eigen aan onze parochie waren de zesmaandelijkse kermissen: één met Pinksteren en één in september. Die van september was de grootste. Niet dat er meer attracties waren, maar er werd een Septemberfee gekozen. Een plaatselijke schoonheid die verder voor de rest van het jaar niets meer te doen had. Fee voor één dag en 's anderendaags terug naar de fabriek.

De attracties waren jaar in jaar uit dezelfde: de boksautootjes, de rups, een schietkraam, eendjes vissen, een draaimolen en een frietkot. Eendjes vissen en de draaimolen waren voor de kleintjes, behalve laat op de avond als een opgeschoten puber onnozel wilde doen.

Het schietkraam was een geval apart. Je kocht er 'loodjes' voor in een geweer en leunde dan met dat geweer zo ver vooruit dat het doel, een plaasteren pijpje, slechts enkele centimeter van de loop van je geweer verwijderd was. Van sommige geweren was de loop zo krom dat er dan nóg naast geschoten werd. Het kon ook aan het aantal geconsumeerde glazen bier liggen. In ieder geval kon de snoodaard die het waagde zijn geluk te beproeven aan het schietkraam rekenen op een groot aantal commentatoren. Deze scherpschutters aan de zijlijn supporterden luidruchtig of lachten je vierkant uit. Als je indruk wilde maken op een kermislief dan moest je zeker van je stuk zijn. Had je voldoende plaasteren pijpjes kapotgeschoten, dan kreeg je een prijs. Een afschuwelijke pluchen beer die voor de rest van de kermis in de weg zou liggen, maar tegelijk aantoonde dat je een scherpschutter was. Een schietkraam waarbij je een foto van jezelf als scherpschutter kon winnen door recht in de roos te schieten, dat was er niet. Wie bewijzen wilde van zijn scherpschutterij moest naar de grote kermis in 't Stad. In afwachting zat de beer in de grote zetel, thuis of bij het lief.

De boksautootjes waren de plaats waar de grondslagen van menig huwelijk, of toch van een relatie, werden gelegd. De relatie kon er één van lange duur zijn maar ook slechts twee dagen duren. De laatste hits werden loeiend hard door de versterker gejaagd en overstemden de muziek van de andere attracties met vele decibels. Aan de achterkant, tegen het met rockzangers beschilderde zeildoek, zochten de handen elkaar voorzichtig in het halfduister. In het kleurrijk duister dure eden gezworen en eeuwige liefdes verklaard die tegen het daglicht niet bestand waren.

De rups was een geval apart. Een reeks wagonnetjes waren aan elkaar vastgeklonken zodat ze in een eindeloze lus voort denderden op een hellend parcours, nu eens vooruit en na enkele ronden van richting veranderend en achterwaarts verder kletterend over de ogenschijnlijk gammele constructie. Hoewel de snelheid van het ding niet te onderschatten was – ieder jaar was er wel iemand die uit de bakjes werd geslingerd en zijn roekeloosheid mocht bekopen met een verzameling schaafwonden – zat de ware attractie in het feit dat er op de tonen van een afgeleefde sirene een doek over de bakjes werd getrokken waardoor de inzittenden tijdelijk aan het oog werden onttrokken. De attractie was slechts interessant als je er met iemand van het andere geslacht een bakje kon delen en veilig verscholen onder het zeildoek daden kon stellen waar, eenmaal van onder het zeildoek, je rode kop het bewijs van uitvoering leverde. Alhoewel je ook een rode kop kon hebben van de oplawaai die je gekregen had. Feit blijft dat dit de plek bij uitstek was waar de op de boksautootjes ingezette liefdesdémarches hun bezegeling kenden.

Het frietkot deed als laatste de lichten uit.

De maandagmorgen liggen de uitgekotste frieten in een plas van verschaald bier, met als eilanden daartussen uitgezaaid de lege verfrommelde puntzakken die afgestempeld zijn met een handtekening van mayonaise of pickles. Het regent nooit die maandagmorgen. Toch is alles grijs alsof de laatste feestvierders de kleuren mee naar huis hebben genomen. Diegenen die het zich kunnen veroorloven en vooruitziend genoeg waren hebben een dag verlof genomen om de kater te verdrinken. De anderen staan met een holle kop aan het weefgetouw of aan een andere machine die geen medelijden kent en hun lijf en geest ranselt met monotoon gedaver.

De maandagavond komen de kermisgangers die er niet aan kunnen weerstaan bijeen om ruzies uit te klaren, liefdes te bevestigen, schulden te vereffenen en een zachte landing te maken in een wereld die niet meer vol flikkerende kleuren en jukeboxmuziek is, maar grijs en grauw en ononderbroken doldraait op het ritmisch gedaver van de getouwen en andere machines. Bij de boksautootjes en de rups worden de voorbereidingen voor de grote afbraak getroffen. Enkele jongeren worden nog eenmaal opgepikt door de romantiek van de verlopen weekenddroom en helpen mee. Het verhoogt hun status bij de vrouwelijke toeschouwers als ze hun krachten kunnen demonstreren. De terrassen lopen leeg en de toog wordt weer het exclusief terrein van de doorwinterde tooghangers die hun vaste plek terug innemen. Hun filosofische woordenkramerij wordt steeds meer en langer onderbroken door stiltes, tot ook de laatsten vertrekken, nog voor de klok de dinsdag heeft aangekondigd.

De kermis is voorbij, voor zes maanden. Dan zal ze uit haar eigen as herrijzen en haar magische dans opnieuw inzetten alsof ze nooit weg is geweest.

Ivan Basyn

DIEN DAG IN DEN EXTREME

Ik kwamme haar tegen aan d'n Extreme ip de Kermesse. Ze was zo skoone, echt niet te doen. M'n moatn zeiden et wok. Van, vent, zie ze staan, daar alleene. WOW! Da's een skoon meisk é. Ze waren aan het onderonzen – wie durft er gaan?

Terwijl zulder aan 't peinzen waren... stapte ik er al op af. kHoorde hen juste nog zeggn van, mo kijkt, den dien durft weie. Ze stond aan het kotje voe te betalen. kZag ze... en kwas al verloren. Ze keek naar mie in een flits * en 'k keek in haar ogen en kbetaalde haar ticket. Ze had blauw ogen en een sjakosse van een of ander merk en ja nen skoonen decolleté, voor de nieuwskierigen. Maar daar keek ik nie achter. Haar skoon ogen, ja, en kwas weg in gedachten... Ze zei, waarom betaal je gie da nu? kZei, omdat ik naast u wille zitten meiske. Ze lachte, ze zei, gaaje mijn handje vastepakken? kDurfde. M'n moatn met open mond. Gluren naar ons, doe maar é vint, zeggen ze, we wachten wel... kRiepe nog, ga maar al gasten, ik komme wel achter!

kVroeg aare name. Zeise met een fijne mooie stem, Eline, al blozend. Op slag kwam ik ook rood en nerveus... Mijn herte ging 130. D'n Extreme zwaaide zijn laatste zwaai pssss woooom en dan was 't aan ons! Ze vroeg, hoe noemdje gij? Kzegge met trillende stemme, ik... Bert. Ah. Tof. Attencion! Puuuuurt!!! Twas nu echt aan ons. kDacht in mijn eigen, Yes! We zijn binnen é. We zetten ons dus in de bakskes, vlinders in den buik van nervositeit en liefde, zwetende handen... We zetten ons in dattractie en Hopla! We waren weg. Zij luidkeels roepen, terwijl dattractie nog nie vertrokken was. Haha. Woooohoooow riepen we, vier keer weg en weer zwieren, ons handen in mekaar en we keken naar mekaar al blozend en we vergaten de rest van de wereld.

Den Extreme zwierde maar den tijd viel stil. In nen tijdlozen blik naar mekaar viel alles weg, alleen een verliefd gevoel schoot over. kWilde haar kussen maar die bakskes zaten in de weg. Die armleuninge van d'n Extreme! Ze lachte. Hihi. kLachte mee, d'n Extreme zwaaide uit, haar mooie haren bedekten haar gezicht...

Als we uitstapten zweefden we nog.Ze keek me aan. Ja é. Ne kus nog duizend keer extremer dan d'n Extreme! Dat het leven niet zalig kan zijn.

Angelo Vlieghe

Et schôonste der bêesten

Dat het zwijn *et schôonste der bêesten* is weet men in onze contreien maar al te goed. Het gelijknamige lied kreeg alhier ei zo na de status van lokaal volkslied... Hedwig Verelst laveerde zich een weg doorheen smot, vet, espe en spek en presenteert ons een kleine geschiedenis van dit nobele dier.

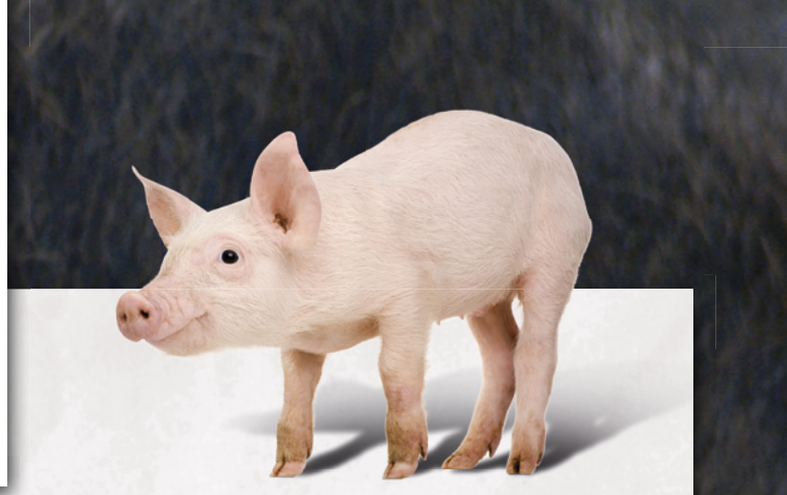

De varkens die wij kennen stammen af van één van de dertien soorten wilde zwijnen of Sus Scrofa. De oorsprong van de Sus Scrofa moeten we zoeken in Eurazië en Noord-Afrika. Uit dit zwijn zijn zeven Europese en zeventien Aziatische ondersoorten voortgekomen. Ons wilde zwijn behoort tot de ondersoort Sus Scrofa Scrofa.

Varkens zijn ongeveer acht- tot negenduizend jaar geleden gedomesticeerd in het Midden-Oosten, Zuidoost-Azië en het Verre Oosten. Tussen 5000 en 4000 voor Christus kwam het varken in België. Wereldwijd zijn er ongeveer driehonderd gedomesticeerde varkensrassen.

et zwyn es et schôonste der bêesten
zounder varken wa zoe me wyder zyn

Het varken is altijd een vaste bewoner van boerenbedrijven geweest. Bijna elke veehouder of akkerbouwer had er wel eentje. Varkens waren natuurlijk leveranciers van spek en vlees, maar ze ploegden ook de akkers om en zorgden voor bemesting van schrale zandgrond. Varkens waren ook geen dure kostganger. Ze verwerkten al het afval en de bijproducten van de boerderij.

In de loop van de 20e eeuw is de varkenshouderij verregaand geïndustrialiseerd. Wereldwijd worden anno 2013 bijna een miljard varkens gehouden. Verreweg de meeste daarvan leven in China. In België worden 6,5 miljoen varkens gekweekt. 94% van deze stapel bevindt zich in Vlaanderen. Het fenomeen van rundveehouders die er nog een paar varkens bij houden, is sinds de varkenspestuitbraak rond de eeuwwisseling vanwege de verstrengde regelgeving voor varkens vrijwel verdwenen. Wel komen er steeds meer hobbyisten die varkens houden als gezelschapsdier. Varkens zijn immers sociale, gevoelige, aanhankelijke, grappige, communicatieve, intelligente en zindelijke dieren. In onze contreien worden naar schatting duizenden hobbyvarkens gehouden.

g'eit ze nodig op ol ounze fêesten
en k'eet olles zo geirn vant zwyn

Bij het houden van varkens komt echter wel heel wat kijken. Varkens hebben gezelschap van soortgenoten nodig en een passende huisvesting. Ze moeten zich in hun natuurlijke gedrag kunnen uitleven. Ze hebben goede voeding en verzorging nodig, en af en toe veterinaire zorg. Verder is het houden van varkens, ook voor kleinschalige varkenshouders, gebonden aan allerlei regelgeving.

Er zijn twee soorten gebruiksvarkens, zeugen en vleesvarkens.

Vrouwtjesvarkens die enkel en alleen gehouden worden voor het 'produceren' van biggen zijn zeugen. Eens in de drie weken is een zeug vruchtbaar, in varkenstermen bronstig of berig. Ze kan dan gedekt worden door een beer. Met de paring zijn de varkens wel een half uur zoet. Als de bevruchting gelukt is, werpt de zeug na drie maanden, drie weken en drie dagen een toompje biggen. De meeste beertjes worden al snel daarna gecastreerd. Na een maand of twee verlaten alle biggen hun moeder weer, het zogenoemde spenen. Na verloop van enkele jaren worden de zeugen vervangen door jongere exemplaren en worden ze geslacht. Dit vlees komt vrijwel nooit in de slagerij want het is donkerder van kleur en minder mals. Iets wat door de consument niet op prijs wordt gesteld. Het vlees van zeugen gaat normaal gesproken naar de vleeswarenindustrie voor de productie van hammen en worsten.

smot, vet, espe en spek
ôofvlêes koteletten en paté
smot, vet, espe en spek
ôofvlêes koteletten en paté

Vleesvarkens worden puur afgemest voor de productie van vlees. Het zijn hoofdzakelijk de vrouwelijk zeugen die nog geen biggen hebben geworpen (gelten) en de volwassen mannetjes varkens (beren), al of niet gecastreerd.

worsten en bloelienk en vette derms
skeutelvlêes en zwynepôot
worsten en bloelienk en vette derms
skeutelvlêes en zwynepôot

We kopen en eten graag varkensvlees. het is in Europa het meest verkochte vlees. De Belg eet gemiddeld een half varken per jaar. In zijn hele leven eet hij gemiddeld veertig varkens. Het vlees is een goede vitaminebron, is belangrijk voor de stofwisseling, is positief voor de werking van ons zenuwstelsel en de spieren worden er sterker van. Het huidige varkensvlees is mager en bevat weinig vet. Daar wordt tijdens het mesten duidelijk rekening mee gehouden. De varkens worden geslacht op een leeftijd van 6 à 10 maanden en wegen dan, afhankelijk van het mestprogramma rond de 100 tot 110 kilo. Daarvan is ongeveer 70% na het slachten geschikt voor consumptie. De rest bestaat uit botten, darmen en andere grondstoffen die verder industrieel worden verwerkt. Het vlees ligt uiterlijk drie dagen na de slacht in de winkels. Het is zacht en sappig en rose-rood van kleur. De laatste jaren wordt het fokken van de varkens, onder druk van de publieke opinie, steeds verder verbeterd. Met als resultaat een beter leven voor het varken en een mooier en lekkerder stuk vlees voor de consument.

Hedwig Verelst

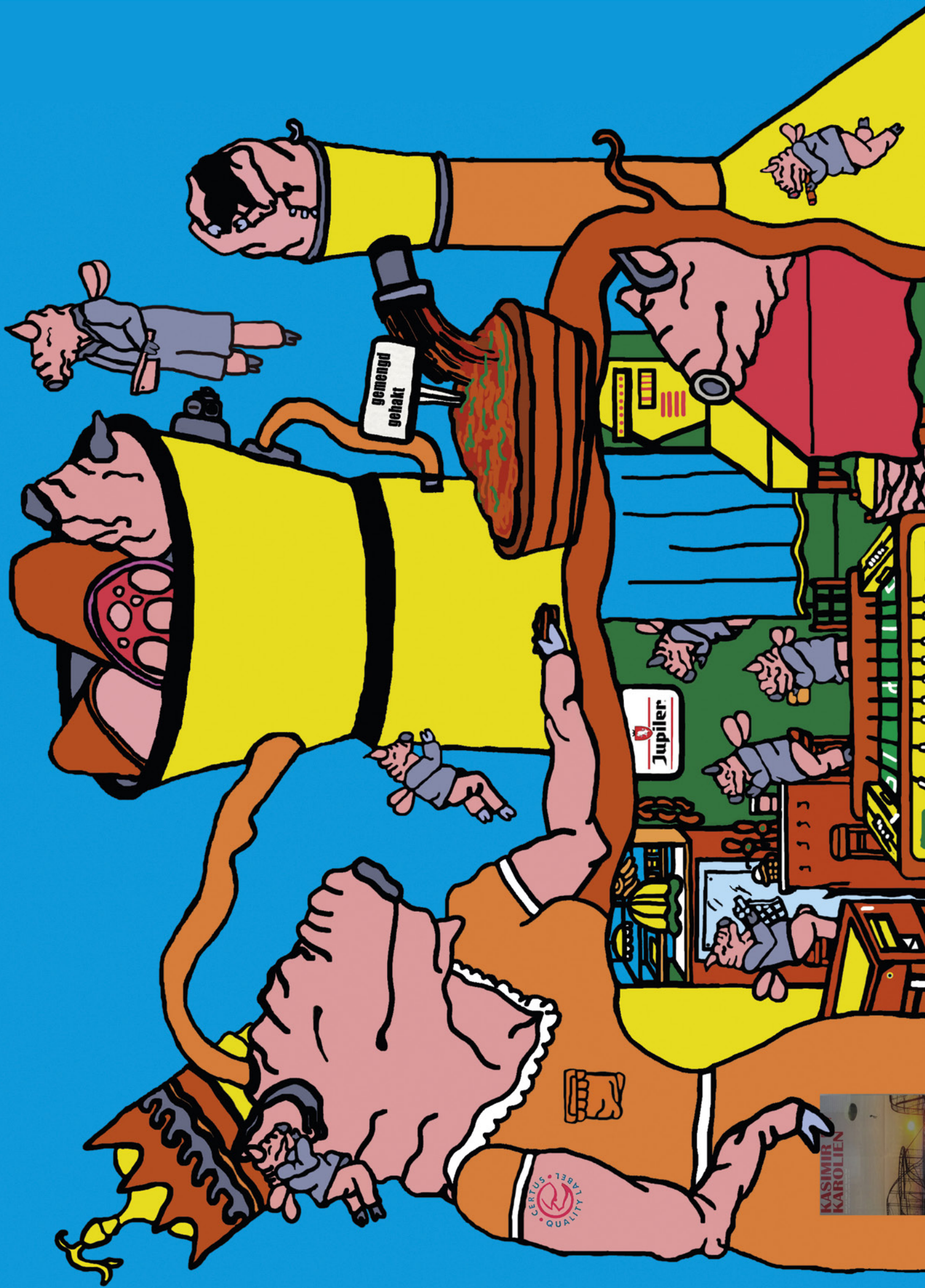

Kasimir en Karolien - Beeldend werk Stefanie Tanghe

Zeg niet te gauw

Daar is ze dan. Een meisje! Pas geboren, 51 cm, 3,250 kg. Het felle licht verblindt haar ogen. Het is koud , er zijn opgewonden stemmen. “Wat is ze mooi! En zo’n schattige lach. Als dat geen pracht van een jongedame wordt! De mannen zullen aan haar voeten liggen. Ik weet het zeker!”

Zó begint het grote avontuur… de zoektocht naar de ideale man, naar de ware, naar de liefde. Vanaf hier worden we klaargestoomd. Krijgen we poppen met een gamma aan mooie kleertjes, blond of bruin haar, met lokken of steil vallend, bijpassende haarspeldjes, ogen die bevallig knipperen, hoge hakken. Naast dat ideaalbeeld staat natuurlijk een knappe, liefst atletische held. Die krijgen we erbij om ons ideaal gezin vorm te geven. We oefenen in lief zijn, mooi zijn, voor moedertje spelen, zorgen voor, liefde geven, bezorgd zijn. We leren koken en opruimen zoals het hoort. Ja… ik heb het in ieder geval allemaal gehad.

Eenmaal onze hormonen beginnen te gieren lijkt het echter allemaal niet meer zo eenvoudig: mannen zijn niet die ideale helden en wij zijn ook niet die bevallige, lieve, zorgzame meisjes. De zoektocht wordt levenslang, met vallen en opstaan, met vreugde en verdriet, met liefde en haat. Met aan de ene kant gebroken gezinnen en eenzaamheid en moedeloosheid tot gevolg en aan de andere kant de kracht van diegenen die blijven geloven in de liefde, die blijven zoeken naar de ware, naar verbondenheid, geluk.

Sinds mijn geboorte zijn al een aantal jaren verstreken en met het ouder worden kijk ik met meer mildheid en mededogen naar het leven en de liefde, naar mannen en vrouwen. Ik zie met stijgend genoegen elk op zijn manier het spel spelen. Ik voel bewondering voor mannen die krampachtig zoeken om hun leven weer op te bouwen, die zoeken hoe ze een vrouw toch maar beter kunnen begrijpen. Ik observeer vrouwen en zie doorheen hun zoeken en falen meer en meer hun kracht, hun moed, hun schoonheid, hun mededogen, hun zorg…

Zo kwam het dat ik, toen ik onlangs *Kasimir en Karolien* ging bekijken, geraakt werd door wat ik te zien kreeg. Mannen en vrouwen van allerlei slag op zoek naar of mijmerend over de liefde. Mensen van vlees en bloed, mensen die ook in uw en mijn dagelijks leven op het toneel verschijnen. Meteen voelde ik mij verbonden met de vrouwen in het stuk. Vrouwen die verliefd zijn, die verliefd geweest zijn, vrouwen die op veilig spelen en mannen afhouden, vrouwen die durven lik op stuk geven, vrouwen die alle middelen inzetten om toch maar aandacht te krijgen. De vrouwen en de liefde. Hoe krachtig is ieder van hen en hoe verschillend ook. Hiervan deelgenoot mogen zijn stemt mij tot vreugde. Is het nu in het theater of is het in het schouwspel van het gewone leven, steeds weer raak ik gefascineerd door vrouwen en hoe zij op zoek gaan naar liefde.

Laten we als voorbeeld een trouwfeest nemen. Stel je voor, je wordt uitgenodigd op het huwelijk van je buren. Het nieuw samengesteld gezin woont al een tijdje, samen met de drie kinderen, in het huis naast je. Nu hebben de man en de vrouw blijkbaar beslist om te trouwen. Jij als alleenstaande rijpere vrouw neemt de invitatie graag aan, want zo’n gelegenheid doet zich niet zó vaak voor. Na de noodzakelijke geplogenheden – de bruid ziet er schitterend uit, mooi wit kleedje, blij gezicht, stralende blik, verliefd genesteld in een arm van haar kersverse man – begeef je je naar de bar.

Al snel word je aandacht getrokken door een pracht van een meid met een naturel om u tegen te zeggen, mooie ogen, een mooie glimlach, blonde haren, mooie benen, mooi figuur. Ze beweegt met een dermate grote vanzelfsprekendheid door de ruimte dat je ogen wel op haar moéten vallen. Haar blik, open voor alles rond haar, toont een bereidheid om alle kansen te grijpen die ze krijgt. Zo’n vrouw die door iedereen gezien wordt, niet omdat ze dat wil, maar gewoon omdat ze van nature zo’n aantrekkelijkheid uitstraalt. Voor mannen zeker, maar ook voor jou als vrouw valt ze op, haar jeugdigheid, haar vanzelfsprekende schoonheid.

Deze vrouw, je schat ze rond de dertig, is in gesprek met een wat oudere heer. Van waar jij staat, lijkt het een vrolijk gesprek. Zij zegt iets, lacht, beweegt onbevangen, kijkt onschuldig, buigt haar hoofd wat opzij, laat haar blauwe ogen stralen, streelt met haar handen door haar blonde haren, wiebelt op haar ene been, trekt zedig aan haar rokje, laat haar sierlijke handen spreken, ze verleidt. Ze is één en al zichzelf, één en al vrouw. Ze speelt een eeuwenoud spel maar is er zich niet van bewust.

De man, betoverd door haar schoonheid, door haar onschuld, betoverd door de aandacht, speelt mee, lacht mee, bezwijkt beetje bij beetje. Zij is zich van geen kwaad bewust. Ze blijft glimlachen, strelen, stralen. Het spel blijft doorgaan, tot een groep jonge mensen haar aandacht trekt. Even vanzelfsprekend als ze tot de man toenadering zocht, geeft ze hem een zoen en verlaat ze hem richting nieuw avontuur, nieuwsgierig naar wat er daar te beleven valt. De man blijft verweesd achter.

Samen met de stappen van de jonge vrouw bewegen je ogen mee richting vrolijke bende. Zittend, nee, hangend in de zetels. Er wordt gekust ter begroeting. Ze laat zich vallen rechts van een donkerharige vrouw met een slordig opgestoken kapsel en donkere ogen die heftig discussiërend tekeergaat tegen haar linkerbuur. Het contrast valt je direct op. Ze straalt meer felheid uit, stevigheid, duidelijkheid. Bij haar zie je één en al aandacht, alertheid, klaar om aan te pakken. Ze gaat ten aanval, laat zich niet doen, geeft haar mening, is geen katje om zonder handschoenen aan te pakken. De jongeman naast haar vindt haar leuk en kijkt haar bewonderend aan. Hij vindt haar briljant, alert, to the point, boeiend. Zij merkt het niet eens op, ze gaat helemaal op in het gesprek. Ze gooit, op haar manier, heel haar wezen in deze ontmoeting.

Jij, genietend van het schouwspel, bedenkt intussen hoe deze beide vrouwen, elk op hun eigen manier, zich een weg banen in hùn zoektocht naar de liefde, ongedwongen en zelfbewust. Je vindt het prachtig.

Hoe anders is de bruid! Zij nestelt zich in de armen van haar kersverse man. In haar vriendelijk gezicht, mooie ogen, liefdevolle blik en haar zorgzame houding zie je het geluk. Ze zijn samen gelukkig en zij zal zich met hart en ziel inzetten om dat zo te houden, voor hem en voor de kinderen. Zorgzaam veegt ze een haarlok uit zijn gezicht. Ze nestelt zich wat dieper in zijn oksel en houdt intussen een oogje in het zeil opdat iedereen zich goed zou amuseren. Zij voelt zich veilig in zijn liefdevolle armen. Dat de anderen zich goed vermaken verhoogt alleen maar haar geluk. Wanneer een schoonbroer, na een aperitiefje te veel, zijn wrevel komt uiten over een familiekwestie, gaat ze subtiel zijn aandacht afleiden. Ze blijft glimlachen en aandacht schenken, legt voorzichtig haar hand op zijn schouder en streelt hem. Haar ogen nemen hem serieus, ze knikt, schudt met haar schouders, luistert en brengt hem stilaan tot bedaren. Wanneer ze haar hand op zijn ene wang legt en hem kust op de andere is de harmonie hersteld. Een zucht van verlichting verschijnt op haar gezicht. Ze kijkt haar man liefdevol aan, hij glimlacht terug. De eenvoud en de zorg van deze vrouw doet wonderen. De mannen laten zich gewillig meevoeren op de golven van deze vrouw.

Jij denkt aan de duizenden situaties waarin vrouwen mannen proberen te bedaren, zorgen voor de rust en harmonie, pleiten voor vrede en herstel. Hoe belangrijk is ieder van hen.

Aan tafel word je opgeschrikt door getik op de glazen. Iemand wil een woordje placeren. Alle hoofden draaien in dezelfde richting, het geroezemoes verstilt. Tot ieders verbazing staat de grootmoeder van de bruid recht uit haar rolstoel. Ze vraagt om de muziek wat stiller te zetten. Ze geniet van de verrassing die ze veroorzaakt. Met een hese maar duidelijke stem vertelt ze hoe fier ze is op haar dochter en kleindochter. Hoe fier ze is op al haar kinderen. Ze brengt een toast uit op het bruidspaar en wenst hen een gelukkig leven toe. “Proost!“ Als iedereen uitbundig geklonken en gedronken heeft vraagt ze opnieuw de aandacht. Ze wil, zo vervolgt ze, meteen ook van de gelegenheid gebruik maken om ‘met fierheid en blijheid’ haar nieuwe vriend Omer voor te stellen. Ze heeft hem drie maanden geleden leren kennen in het rusthuis en nu zijn ze geliefden. Daarom wil ze ook nog graag een toast uitbrengen “Op de liefde!” Iedereen doet enthousiast mee en drinkt op de liefde. De dame zelf tikt enthousiast met haar kersverse vriend en de andere tafelgenoten. Haar leeftijd schijnt geen vat op haar te hebben en ook het feit dat ze in een rolstoel zit schijnt haar niet te deren. Wat opvalt zijn haar kwieke ogen en haar speelse gezicht. Haar kledij is vrolijk, rode oorringen, rode lippen, gelakte nagels, fiere houding. Deze dame hoort er duidelijke graag bij. En ze is verliefd! Dat mag iedereen weten en zien. Je ziet de verliefde blik in haar ogen. Ze giechelt, draait bevallig met haar ogen, lacht om wat Omer haar vertelt. Ze is blij met de complimentjes en schuift wat dichter bij haar minnaar. Haar hand subtiel op zijn dij. Hij denkt er niet aan van haar zijde te wijken. Zij maakt hem vrolijk, hij kijkt haar bewonderend aan. Niets of niemand kan hen deren. Zij geniet van elk moment, dankbaar om wat haar nu nog overkomt. Later op de avond hoor je haar verhaal. Een vrouw van zesentachtig, zes kinderen grootgebracht, in moeilijke omstandigheden, heel hard moeten werken, een man waarop ze niet kon rekenen, soms moeten overleven, moeten vechten voor een toekomst voor haar kinderen. Nu weduwe en verliefd op een man van vierenzeventig. Hoe mooi kan de liefde zijn! Waar haalt ze de kracht vandaan?

Zo mijmerend blijf je het schouwspel bekijken. Er zijn vrouwen van alle slag, van alle leeftijden, vrouwen die zorgen, verleiden, aanpakken, genieten, er voor gaan, elk op hun eigen manier. Of het nu gaat om een meisje van dertien dat verlegen naar beneden kijkt als je het over de jongens hebt, of over een veertiger die moet strijden voor de liefde van haar man, of het gaat over iemand van tachtig die vol heimwee praat over haar overleden partner, allemaal zijn ze bezig met het spel dat liefde heet.

En dit toont zich natuurlijk niet alleen op trouwfeesten, ook op het werk of op de trein, in je buurt of waar dan ook, steeds weer kan je de kracht, de rijkdom, de schoonheid van vrouwen aanschouwen.

Het is duidelijk: we zijn uiteindelijk veel méér geworden dan die lieve, zorgzame meisjes. En ja, soms zijn mannen daarover ontgoocheld, ze krijgen immers vaak meer tegenwind dan verwacht, maar ook sommige vrouwen blijven zich klein maken, op zoek naar dat ideale beeld. Toch hoop ik voor de toekomst dat we samen, met vrouwen én mannen, de rijkdom aan elkaar durven laten zien en de schoonheid ervan durven beleven.

Daartoe breng ik een toast uit op ‘de Vrouwen’ en op ‘de Liefde’!

Dominique Vergote

Meer dan een klucht

***Kasimir en Karolien* was een bijzondere samenwerking tussen de Unie der Zorgelozen, Theater Malpertuis en OPENDOEK, de organisatie voor amateurtoneel in Vlaanderen. Met projecten als dit wil OPENDOEK de hongerige amateurspeler prikkelen en uitdagen in een professionele context. Want amateurtoneel, dat is niet om mee te lachen. Of toch niet altijd.**

Directeur Bernard Soenens ontvangt ons in het hoofdkwartier van OPENDOEK in de Antwerpse binnenstad. Alles ziet er nog vrij nieuw uit. De medewerkers zijn pas verhuisd. En eigenlijk is OPENDOEK op zich ook een vrij jonge organisatie.

Bernard: "OPENDOEK is twaalf jaar geleden ontstaan. Tot dan was het amateurtoneel, net als de andere amateurkunsten en net zoals alles in België, georganiseerd per zuil. Je had dus katholieke, socialistische, neutrale en liberale toneelfederaties met van die afschuwelijke afkortingen - NVKT, KNTV. OPENDOEK moest deze federaties vervangen. Tegelijk werd de sector ook sterk geprofessionaliseerd. Tot dan werden de federaties hoofdzakelijk gedragen door vrijwilligers. Er lag zelfs bij decreet vast dat je per - zuilgebonden - federatie maximaal drie beroepskrachten mocht hebben. Dat was dus werkelijk om de professionalisering ervan tegen te houden. Want er was een sterk wantrouwen tegenover alles wat daarnaar rook. De vrijwilligers dachten, 'ik ben al zolang bezig, ik kan dat even goed als die of die professioneel'. Ze maten zich kwalificaties aan die ze bijvoorbeeld op didactisch vlak totaal niet hadden."

Hoe verhoudt OPENDOEK zich sindsdien tot de lokale toneelgroepen?

"We zitten er vrij dicht op. Onze vrijwilligers gaan naar voorstellingen kijken, doen een babbelke, informeren hoe alles loopt en wat OPENDOEK voor die of die groep kan doen. Voor wie lid is hebben we een waslijst voordelen: een goedkope verzekering, korting op auteursrechten als je een productie speelt onder het beheer van Sabam. Maar de belangrijkste ondersteuning voor groepen is coaching op maat. Als een groep met een productie in de knoei zit, dan kan die dertig uur coaching krijgen. Wij doen dat niet zelf, daarvoor werken we samen met professionelen. Veel gevraagd is coaching bij scènografie, tekstanalyse ook, en verder specifieke dingen zoals advies bij een gevechtscène, een dansscène... Nu, niet iedereen maakt daar gebruik van. Sommige regisseurs houden liever de boot af, omdat ze hun positie door een coach in het gedrang zien komen. Verder hebben we ook een zeer uitgebreide bibliotheek met theaterteksten die bijzonder gewaardeerd wordt, ook bij professionelen."

'Twee dametjes op weg naar het noorden' van Theater Krakeel

Hoe ziet anno 2013 de wereld van het amateurtheater er uit?

"Er zijn ongeveer duizend amateurgezelschappen in Vlaanderen. Zeker de helft is heel lokaal ingebed. Daar vind je alle klassieke elementen, zoals een voorzitter die dat al dertig jaar is en die er heel erg over waakt dat iedereen aan zijn trekken komt, dat iedereen kan meespelen, dat een acteur die niet in de cast zit toch meewerkt in de bar, die feestjes organiseert, een quiz. Het zijn vaak echte vriendengroepen, het sociale aspect is er het belangrijkste. Vaak zijn dit ook de meer gesloten groepen. Ik ken er veel die nog steeds spelen zoals ze dertig jaar geleden al deden. In dezelfde zaal, op dezelfde data, en vaak ook met dezelfde regisseur, dezelfde stukken... Een grotere dynamiek en openheid vinden we vooral bij de jongeren in de steden. Die binden zich minder aan een groep. Ze gaan naar de academie, focussen op het artistieke, willen nieuwe dingen doen en zoeken daarvoor gelijkgezinden, kijken uit waar ze interessante kansen krijgen. Ze richten ook vaak nieuwe groepen op. Tien jaar geleden kregen we zelden vragen van mensen die een groep wilden oprichten en niet wisten hoe dat te doen. Als je wou toneelspelen dan sloot je je aan bij de lokale groep. Die wist wel hoe alles georganiseerd moest worden, want die was al honderd jaar bezig. En die zit ook goed bij kas. (lacht) Mochten we dàt ooit kunnen achterhalen, de in al die jaren verzamelde kassen... Geld dat letterlijk is opgepot door de penningmeester die zo weinig mogelijk kosten wilde maken. Zo'n groepen trekken voor heel veel dingen hun plan. OPENDOEK werkt daar echt aanvullend, bijna in de marge. Maar veel van de nieuwe, jonge groepen hebben niets om op terug te vallen. Geen kas, geen zaal, geen publiek. Een oplossing zou zijn om daarvoor starterspakketten te ontwikkelen."

OPENDOEK
AMATEURTHEATER VLAANDEREN

Hoe divers zijn de groepen?

"Dat vraagt een dubbel antwoord. Enerzijds is er in de lokale groepen heel veel diversiteit aanwezig, maar de 'extremen' laat ik maar zeggen, zie je er niet. De bankdirecteur staat naast de werkloze, maar als die werkloze een beetje naar de marginaliteit neigt, zal je hem er niet vinden. Aan de andere kant staat de geslotenheid van veel groepen die diversiteit ook in de weg, soms komen zelfs 'normale' mensen er moeilijk binnen. Of er is een trappensysteem: je mag erbij komen, maar het eerste jaar liefst aan de toog of als hulp bij het decor. Nu, de echt gesloten groepen zullen verdwijnen. Net zoals huisregisseurs met een carrière van tientallen jaren meer en meer plaats maken voor gastregisseurs die een frisse wind laten binnenwaaien."

'Een kersentuin' van Theater de WAANzin

Hebben de groepen hun vast publiek?

"Een studente onderzocht onlangs de samenstelling van het amateurpubliek in Vlaams-Brabant. Bleek dat de helft van het publiek een redelijk nauwe band heeft met de groep. Ze kennen iemand die meespeelt of meewerkt, of ze kwamen al eerder kijken. De andere helft heeft geen banden met de lokale gemeenschap waarin de groep is ingebed of kwam voor de eerste keer kijken, nieuwsgierig door berichten in de lokale pers, de communicatie van OPENDOEK, door toevalligheden ook. Ik denk dat dit wel opgaat voor de rest van Vlaanderen."

Worden er in het amateurtheater veel nieuwe creaties gemaakt?

"Je hebt groepen die bij een voorstelling van nul vertrekken maar dat zijn er niet zo veel. Er zijn ook verenigingen waar de huisschrijver jaarlijks zijn kluchten bij mekaar schrijft. Dat is ook creëren, maar wel op de erg klassieke manier. Grosso modo speelt 80, 90% van de groepen een bestaande tekst, hoewel we ook interdisciplinaire projecten stimuleren. Zo hebben we net een werkweekend achter de rug, met acteurs, dansers, muzikanten en beeldend kunstenaars waar er van alles op tafel lag - muziek, werkmateriaal, en ook tien zinnen tekst. En die zijn niet benut."

Welk soort stukken duiken vooral op?

"Laatst was ik op een regisseursvergadering in Limburg. Er waren elf mensen. Alle elf regisseerden ze kluchten. Het verbaasde me niet echt. Er zullen altijd groepen zijn die kluchten spelen, er zal altijd publiek voor zijn. Zij zeggen ons: "De zalen zitten vol, de acteurs zijn zot content en het publiek ook, waarom zouden wij andere dingen doen, ge maakt ons ongelukkig want wat gij verlangt kunnen wij niet."
Het heeft even geduurd voor we er ons van bewust werden dat we niet elke groep artistiek zouden bekeren. Er zijn geen vijfhonderd groepen die aan het Landjuweelfestival willen deelnemen. Net zoals er geen vijfhonderd groepen warm te maken zijn voor een workshop rond het theater van Eric De Volder, of voor het Today Festival. Maar voor wie er nood aan heeft vind ik het belangrijk dat het kan. Amateurtheater dat er rijp voor is kan geweldig veel opsteken van professioneel theater. Wat jullie met *Kasimir en Karolien* doen, ik vind dat fantastisch. De kans die amateurspelers daar krijgen beantwoordt zó aan hun behoefte aan nieuwe input en nieuwe wegen. Het is schitterend dat dat nu kan. Vroeger was dat allemaal niet aan de orde."

Is het onderscheid tussen amateurtheater en professioneel theater dan langzaam aan het vervagen?

"Ik zie inderdaad meer dan vroeger een aantal groepen dingen doen die heel erg lijken op wat er in het professionele circuit te zien is. De vlag dekt misschien niet altijd de lading. Maar dat is in het professionele circuit ook zo. Als je hier in Antwerpen Theater aan de Stroom naast het Toneelhuis zet... Toch wordt het allemaal professioneel genoemd. Anderzijds, vroeger groeiden acteurs wel vaker door vanuit amateurkringen naar de professionele gezelschappen. Daar kom je zonder opleiding nu bijna niet meer in."

Breekt het amateurtheater ook uit haar spreekwoordelijke polyvalente zaal?

"Een geschikte zaal vinden met goede theatertechnische voorzieningen blijft voor veel groepen een probleem. In een cultureel centrum komt de programmatie van de programmator op de eerste plaats. Als er dan nog plaats is ziet die wel of hij of zij er nog een amateurgroep kan inschuiven. In de ontmoetingscentra is het omgekeerd. Daar worden een paar weekends geblokkeerd voor de amateurgezelschappen. Terwijl de interessantste plekken natuurlijk de cultuurcentra zijn. Je zou er amateurtheater in het abonnement kunnen steken. Maar blijkbaar vormt het woord 'amateur' daar een grens, zoals dat ook in de pers het geval is - ook De Morgen of De Standaard legt daar de grens. Groepen die vernieuwend bezig zijn vinden het vaak evenmin leuk om met die term vereenzelvigd te worden. En veel professionelen die met amateurs werken schuiven de term 'liefhebber' naar voor. Er is ook lang gezocht naar alternatieven. 'Vrijetijdstheater', 'niet professioneel' theater... Op een bepaald moment hebben we beslist te stoppen met die discussie. We gebruiken het woord 'amateur' als het zinvol is en als het niet zinvol is spreken we gewoon van theater."

Wat is jullie verhouding tot sociaal-artistiek werk?

"Spelers in het sociaal-artistiek werk zouden rasechte amateurs kunnen zijn. Dus in de mate dat er in die meer kwetsbare segmenten van de samenleving interesse is voor toneel, vinden wij dat we daar iets mee moeten doen. We hebben een project lopen in het Meetjesland waar vier groepen onder leiding van een coach niet zozeer artistieke competenties verwerven maar wel leren wat er allemaal bij toneelspelen komt kijken: de zaal, het licht, de tekst, het spel. Eindpunt is een kleine theatervoorstelling. Dat zijn mensen in kwetsbare posities die vragende partij zijn om eens te kunnen spelen maar die daartoe niet de kans krijgen in de lokale groepen. Want ze hebben veel begeleiding nodig, komen niet alleen om te repeteren maar ook om stoom af te laten, om samen een boterham en een tas soep te eten. De intensiteit van deze projecten is niet te vergelijken met wat we voor een doorsnee toneelgroep doen. Gelukkig zijn er voor het project in het Meetjesland middelen uit het participatiedecreet. Maar als dat achter de rug is, zullen die groepen nog heel veel begeleiding nodig hebben. Dus het is wel de vraag hoe we ons precies tegenover die zaken moeten verhouden."

interview Joon Bilcke

meer info over OPENDOEK vind je op www.opendoek-vzw.be

Die avond in 't Voorgeborchte

"Elk ne goeien avond! André, een pintje en zet er eens vijftig euro op!" De cafébaas kijkt even over zijn brillenglazen en ziet hoe Didier linea recta op den bingo afstevent. "Ah, geen tijd om op uw pintje te wachten? 't Is goed, 'k zal 't wel brengen. Enne... de vijftig euro, hebt ge die bij?" "Enfin André, ge kent mij toch, 'k betaal altijd mijn schulden!" "Ja, met tijd van wachten en boterhammen. Dat is hier geen bank, jong. En nu ge 't zegt, er staat hier nog twintig euro open van vorige vrijdag." "Geen probleem, 'k voel da'k ga winnen vandaag. 'k Heb daarjuist op het kermiskraam ook al tien euro gewonnen op de kaskes." André grinnikt. "En hoeveel had ge er eerst ingestoken?" Didier gromt even, haalt zijn schouders op. "Ne keer dat ge in de 'winning mood' zit moet ge voortdoen, zeggen ze altijd."

Intussen is het pintje getapt "Hier zie, en hoe zit het nu met het geld?" Didier zucht even en haalt zijn portemonnee boven. "Ge hebt geluk, 'k heb mijn pree juist gehad." En met een wijds gebaar legt hij twee briefjes van vijftig op de toog. "Geeft die mannen hier nog iets van mij, en pakt er ook eentje!" André neemt de briefjes voorzichtig op, houdt ze even onder de UV-lamp. "Zeg, 'k druk ze niet zelf, hoor!" grapt Didier. "Zo, dat is dan nog vijftien euro terug." Maar Didier zit al aan den bingo. Met een diepe zucht komt André van achter de toog en legt het geld op de glasplaat. "Zeg, Didier, hoeveel hebt ge eigenlijk al gedronken?" vraagt André bezorgd als hij de adem van zijn klant ruikt. "Ach, 't is kermis, eentje hier, eentje daar... 'k weet het zo goed niet meer..." "Enne... weet uw Marie waar ge zijt?" "Oh, die weet mij altijd wel te vinden als ze me nodig heeft.." En snel schiet Didier de bal weg in het speelveld. Het balletje rolt, flippert terug, valt op een nummer... de volgende bal gaat weg, duwen, trekken, net geen tilt...

Een kwartier later roept Didier "André, doe er nog eens vijftig euro bij!" terwijl hij met het geld zwaait. "En een pintje?" "Nee, 't eerste is nog niet op." Jean-Pierre die aan de toog zit knipoogt naar André. "Zolang hij speelt zal hij niet veel drinken, hé?" André zwijgt wijselijk - hij is al te lang cafébaas om daar op in te gaan. Terwijl hij het geld van Didier aanneemt, fluistert hij hem in zijn oor: "Wel, 'k dacht dat ge ging winnen?" "André jong, ik voel het, 't gaat komen, nog efkes. Daarjuist had ik bijna honderd euro, maar de 17 wou niet vallen.. Maar nu, kijk, als ik nu nog de 15 en de 8 kan pakken..." En hop, hij is weer bezig.

Plots gaat de deur open. Een vrouw komt binnen, kijkt rond. Discreet wijst André naar de flipperkast. "'k Had het kunnen weten! Didier, verdomme, 'k zit al een uur op u te wachten! Zit ge weer al uw geld op te doen aan dat onnozel spel!" "Verdomme, Marie, ge doet me verschieten, nu heb ik de vijftien gemist! Tedju toch..." "'k Zal u direct eens een vijftien achter uw vodden geven, zie! Mijn moeder zit al te wachten met het eten, of weet ge niet meer dat we daarheen gingen? En bekijk uw kostuum, waar hebt ge gezeten jong? Bah, en uw adem, drank hebt ge ook genoeg gehad, denk ik. Vooruit, naar huis, dat ik u wat kan opkuisen!"

Kasimir en Karolien - Beeldend werk Victor Simek

Terwijl Didier mopperend vertrekt, knipoogt Marie even naar André. "'t Is geen slechte vent, maar als hij een pintje op heeft zou hij zijn laatste cent verspelen op dat machien. Vorig jaar heeft hij er zo zijn vakantiegeld helemaal doorgejaagd op één avond. Maar de dag nadien had hij wel een boeket bloemen mee om het goed te maken... Tja, wat doet ge dan, hé?"

"Er staat nog vijfenveertig euro op 't machien, Marie. Wat moet ik er mee doen?" "Ah, geef ze maar aan mij. Dan koop ik er een kleedje mee, zal ik langer plezier van hebben dan van zo'n stom boeket..." Breed grijnzend legt André het geld op de toog. "Kom het dan eens tonen, Marie, dan hebben we er ook iets aan". Terwijl Marie blozend de deur uitgaat, schatert het hele café het uit.

Johan de Bock

FLABBERGASTED

Een boerencharleston, boem, paukenslag, van verbeelding en werkelijkheid, van drama en danshal, van zuipcafé en gelach, aangrijpend en bij de keel genomen. Een muilpeer die je vijf meter achteruit slaat. Een regen van vraagtekens.

Het leven rukt aan Kasimir en Karolien, schart eraan, drijft de sleur tot sport, jaagt wanhoop in de gordijnen, beweegt en zwoegt hijgend tot je lach verstart.

Ik herken op het toneel scènes uit goedkope etablissementen waar de ochtendlijke postrit – in een vorig leven was ik facteur - onderbroken werd voor een pintje, waarvoor we niet de volle pot hoefden te betalen zoals de andere klanten. Die waren op dat tijdstip waarschijnlijk op weg naar huis of naar het werk. De chauffeur vroeg hoe het was met de kinderen (goed, maar de jongste was ziek geweest met complicaties) en hoe ze het deden op school (dat kon beter en de oudste zou binnen twee maanden verjaren en gaan werken, in een fabriek). Desgevraagd vertelde ik dat ik nog bij mijn ouders woonde en een jaar gestudeerd had aan de universiteit, in de verkeerde richting. De schaamteloosheid en de schaamte hingen er in het rozijnen licht en in de rode of zwarte gordijnen; de gordijnen waren zwaar.

De tekst van Ödön von Horváth, bewerkt door Geert Six, trekt de gordijnen weg voor een roetsjbaan waar het leven over raast, dendert, omhoog wordt getakeld en dan weer neerwaarts raast. Wat zou Kasimir anders doen dan razend verdwalen tussen de rails, en zou Karolien hem vinden…?

Flabbergasted. Het is de kortste beschrijving van het gevoel dat het stuk bij mij teweeg bracht. Nog knockouter dan Mohammed Ali lig ik uitgeteld, aan flarden geblazen. Alles is mengelmoes in mijn hoofd, drijvend in het zout van de Dode Zee; drijven is fladderen op water. Schitterend.

The times they are a-changing! Doen ze?

Johan Walgraeve

Liefdesleven

kleur: geel
nee, rood
liefde bloed
't varken vliegt
suikerspin
dikke sigaren
rook, zwarte

stopt, alstublieft
te laat
muziek om het zeer te verzachten
chocolade, dat smaakt
en alles moet blinken
ook de liefde moet blinken
liefde is iets ongewoons
't leven is ne kapstok
die ge kunt draaien van links naar rechts
ge kunt er uwe frak aan ophangen
of uwe sjerp of uw sjakosse
als ze maar aan den haak
de justen haak hangen

nen blaffenden hond dat bijt niet
zeggen ze
ik geloof dat niet
juist gelijk de liefde
ik geloof daar ook niet in
wel in mezelf
maar liefde tussen twee mensen
moeilijk te begrijpen

wacht
zet ne keer op pauze
en spoel moar deure
in 't leven gaat dat niet
maar 't zou wel handig zijn, toch
ge moet vooruit, zeggen ze dan,
en niet achteruit
en ik zegge
nen dag met ne keer pakken
't leven is ne schakel
een wezen dat leeft, drinkt, speelt, werkt,
dat slaapt,
soms met twee en soms alleen

't is moar als de schakel niet meer draait,
dat hij vastroest
't is ton dat je dood goat
't leven is iets speciaals
iets dat uit de buik van een moeder komt
't is iets schoons echt woar!

Stefanie Tanghe

Werk in de Wijk

Na de zomer starten we met de renovatie van de Scala. Intussen breien we met Werk in de Wijk verder aan het lappendeken van verhalen dat de plek en haar buurt rijk is. Dit keer bracht een gunstige wind ons bij soldaat-coiffeur Werner Mahieu.

Vier hoog op zijn appartement kijkt deze krasse knar uit over het centrum van de stad. Drieënnegentig jaar geleden werd hij geboren in de Pluimstraat, een paar huizen voorbij de Scala.

Werner: "We woonden in een kapsalon. Aan de deur hing een bord waarop stond 'ondulation permanente', terwijl mijn vader en mijn moeder geen half woord Frans spraken. Er stond ook bij geen enkele kapper 'kapper' op de gevel. Het waren allemaal 'coiffeurs'. In die tijd waren er nog geen Gillette mesjes. Om geschoren te zijn moest je naar de coiffeur. De werkmens liet zich één keer in de week scheren. Ofwel de zaterdag, ofwel de zondag. In mijn vaders tijd stonden ze al om vijf uur 's morgens aan de deur, om den eersten te zijn. Want de duiven moesten vallen. Iemand die iets beter was, liet zich twee keer in de week scheren. En een commerçant zeker drie keer in de week."

"Als er weinig klanten waren, ging mijn vader buiten staan. Tegen de landlopers die passeerden zei hij: "Ventje, kom ne keer. Moet uw haar niet gesneden zijn? Mijne zoon gaat dat doen voor niets. En ge gaat weer schone zijn." Of er luizen in zaten of niet, mijn vader keek daar allemaal niet naar. Ik sneed eerst de grote brokken eraf, en deed dan het fijnere werk. Eerst vertrouwden die gasten dat niet, maar op den duur kwamen ze vanzelf. Scheren deed ik ook. We zeepten toen nog in met de hand, niet met de borstel. Als ik de stalknecht die werkte in de stallingen van de stad naast het slachthuis even verderop moest inzepen, kreeg ik de tranen in mijn ogen van de geur van paardepis en ammoniak die in zijn vestje hing. Mijn moeder deed de vrouwen, ze krulde ze, met de tang."

Zondagschilders

"In ons salon kwamen ook nogal wat schilders over de vloer. Dan werd er wat *van de kunst geklapt*. Op een dag vertelde mijn vader tegen August Vandecasteele, bekend kunstschilder en vaste klant, dat ik graag en veel tekende. En dat was zo. Ik tekende mijn moeder als ze zat te slapen, en dat was precies echt... Op een zeker moment heeft Gust mij uitgenodigd om de zondag mee te gaan schilderen in het Begijnhof. Ik was twaalf of dertien jaar. Toen ik klaar was, riep ik Gust. Hij keek naar mijn werk en zei: "Is dat af?" "Ja, schoon hé", antwoordde ik. "Allez", zei hij, "dat is precies de deur van uw slaapkamer dat gij geschilderd hebt. D'r zit daar geen kunst in, d'r zit daar niets in." Hij pakte mijn palet, ging met zijn vingers door de verf en begon te wrijven, met blauw, met groen... Ik dacht, nu is 't naar de kloten. Maar neen. 't Was een echt schilderij geworden. Zodus, ik heb mij bekwaamd door te kijken, te luisteren en te vragen. En uiteindelijk heb ik in heel mijn leven dertig gouden medailles bij mekaar geschilderd."

"Ik was de zoon van een coiffeur. 't Is logisch dat mijn vader wilde dat ik ook coiffeur zou worden. Maar eigenlijk wilde ik beenhouwer zijn. Als klein manneke zat ik in de vakantie altijd met mijne maat in den abattoir. Ik ging er mee *de zwijns schrepen*. Nadat de varkens waren gedood, werden ze op stro gelegd. Dat werd in brand gestoken om de varkens te ontharen. En daarna schraapten we met een mes de verbrande varkens proper. Ik deed dat graag. In Menen heb ik een tijdje den beenhouwerstiel geleerd. Charcuterie maken, paté, ik jeunde mij daar. Maar het is er niet van gekomen. Toen ik achttien was stierf mijn vader en heb ik samen met mijn moeder het kapsalon verder opengehouden."

"Vanuit het raam van ons huis konden we de Scala zien. Toen ik klein was werd er elke week gedanst. En er werd ook elke week gevochten. Dat was eigenlijk een schone danszaal, hoor. Ik herinner mij nog de dansfeesten met den orgel. Elke twee of drie maanden arriveerde er een nieuw orgel. Het stond op een kar die vanop straat tot vanachter in de zaal werd gestoken. Als die op zijn plek stond, werden de voorpanelen weggepakt en kwam den orgel bloot. Er werden daar dan allemaal schone dingen voorgezet - spiegels, grote sculpturen, versieringen, zodat ge die kar niet meer zag. Dat was een prachtig zicht. De Oberbayernperiode heb ik ook geweten. Ik was al iets ouder, toen. Een jaar of zestien. In die periode was dat wreed *en vogue*. Rondom rond tegen de muren liep er een namaaktreintje door namaakbergen met sneeuw erop. Formidabel was dat. Den orgel was al weg tegen dan. Het was meer den tijd van de orkesten."

"In de Tweede Wereldoorlog was er een garnizoen Duitse soldaten ingekwartierd. Hun voorraad en materieel stond in de zaal. Het waren slachters. Ze werkten in het slachthuis. Ik zie ze nog buiten komen. Ze stonden in rijen van drie voor de Scala. Een van hen riep het nummer van een lied, lied twaalf of lied vijftien, ik zeg maar wat, en die gasten wisten direct welk lied dat was. Dan volgde "Eins, zwei, drei!" en heel die bende begon te zingen en weg waren ze, op mars, door de Pluimstraat en de Slachthuisstraat, naar het slachthuis. Dertig, vijfendertig man."

Den drapeau

"Ik was soldaat toen de oorlog begon, gekazerneerd in Heist-op-den-Berg. Na de achttiendaagse veldtocht moesten we onze wapens inleveren en ben ik teruggekeerd naar Kortrijk. In die eerste jaren van den oorlog gingen veel gasten naar Duitsland om te werken. Maar toen Duitsland zelf zwaar onder vuur kwam te liggen werd het daar zodanig gevaarlijk dat niemand dat nog wilde doen. Dus begonnen ze mensen op te pakken om naar de fabrieken in Duitsland te sturen. Waaronder ik. We moesten eerst passeren bij de dokter in de commandantuur. Iemand had mij gezegd dat ik kleine bollekes zilverpapier moest inslikken, dat dat net is of ge hebt zweren in uw maag. Maar 't was allemaal geen avance. Willen of niet, ik moest naar Duitsland. Maar ik zag dat niet zitten, ben bij het verzet gegaan en ondergedoken bij mijn lief in de Jan Breydellaan. Drie keer hebben ze heel het huis in de Pluimstraat doorzocht. En telkens zei mijn moeder dat ik naar Duitsland was, gaan werken."

"Overdag bleef ik binnen, pas 's avonds gingen we op pad. We smokkelden mensen, saboteerden konvooien - maar op een manier dat de mensen er geen zeer van hadden, hé. We draaiden de bouten uit de wielen, dat soort dingen. Maar 'k mag daar niet te veel over vertellen... Er zijn hier ook veel burgers dood door ons. Op een dag stond het station vol met Duitse treinen met tanks en munitie. We hebben daar bommen op gesmeten. Ge kon de lijken van de grond scheppen. 'k Heb dat gezien. 'k Durf niet zeggen dat ik daar geen schuld aan heb. Dat durf ik niet zeggen. Daar ga 'k over zwijgen. 'k Was jong, hé. Dan ziet ge een beetje avontuur wel zitten. Maar hadden we toen geweten wat we nu weten, we hadden dat allemaal niet gedaan. We waren zot. En ik moet zeggen dat ik méér benauwd had van de Belgen dan van de Duitsers. Want er liepen er ook veel in 't zwart hé. Ze zagen er uit als SS'ers, maar het waren er geen. 'k Versta er mijzelven niet aan dat ik vier jaar lang niet gepakt ben geweest."

"Bij de bevrijding heb ik den drapeau uitgehangen in de Pluimstraat. Van de ene kant van de straat naar de andere. We zijn nog met vier oud-strijders in de stad. Als we doodgaan moet er een corbillard staan met pluimen, getrokken door paarden. Alle vlaggen van de oud-strijders moeten aanwezig zijn in de kerk. De Last Post moet worden gespeeld en de kist moet gedekt zijn met de tricolore. Ik ben nogal een Flamingant en dus had ik gevraagd of die niet mag vervangen worden door de Vlaamse Leeuw. Maar dat mag niet."

De Lommes en de Lauwers

"In 1945 ben ik getrouwd. Na de oorlog, toen ik weer mocht buitenkomen. Ik ben bij mijn vrouw in de Jan Breydellaan blijven wonen, waar ik tijdens de oorlog was ondergedoken. Daar zijn we een kapsalon begonnen. Ik had er ook een atelier waar ik pruiken en haarstukken maakte, voor het toneel ook. De Lommes waren klant bij mij. Een van de dochters speelde toneel, Christine. Die is later beroemd geworden met *Schipper naast Mathilde*. Ik herinner me hoe haar moeder onder den haardroger haar rol van Gravin Mariza repeteerde. Ze zat te zingen en heel mijn salon zong mee. Ik ging met haar mee naar de voorstellingen. Tussen twee scènes moest ik haar helemaal bewerken tot haute coiffure. Terwijl ik bezig was ontkleedde ze zich. Ik vertelde het aan mijn vrouw, dat ik nogal veel bloot had gezien. En de week daarop ging ze mee."

"In de week ging ik de zieken scheren in de kliniek van dokter Lauwers, even verderop. Als er iemand dood was moest ik die ook gaan scheren. Een dode heeft hard vel. Dat geeft niet mee. Ik deed dat niet graag. En elke ochtend ging ik de dokter scheren. Ik was zijn private coiffeur. Ik ging naar zijn huis, belde aan, de maarte deed open en ik ging naar boven, naar de badkamer. Als ik alles gereed had gelegd klopte ik op de dokter zijn deur. Dan zette hij zich in de scheerstoel en ik scheerde hem. Elke dag, uitgenomen de zondag. Ik heb hem geschoren tot hij gestorven is."

"Ik ben gestopt met werken toen ik 72 jaar was en ben er in februari 93 geworden. 'k Moet zeggen, tot nieuwjaar was ik nog ne flinke vent. Ik reed nog met de auto. Maar de zesde januari stond ik op en ik zag niet meer door één oog. Ik ben dan naar den oogmeester geweest. Hij heeft mij direct bewerkt, om mijn ander oog te kunnen beschermen. Ik moet nu Medrol pakken, een cortisone. Ne coureur die nooit wint en die dat pakt ligt direct twee straten vóór. Maar ik heb er veel last van. 't Is gedaan. Mijn leven is gedaan. 'k Heb veel gewerkt. 'k Heb van alles gedaan. En 'k heb niets tekort gehad."

interview Véronique Monserez, Joon Bilcke

Koffiedam

Een jaar geleden startte ons project Koffiedam. Elke vrijdagnamiddag zetten we een tafel en een handvol stoelen op de stoep voor onze zaal de Scala. Vers opgegoten koffie brengt de bewoners en passanten in de Pluimstraat bijeen. Met hen maakten we de voorbije weken, geïnspireerd op het werk *Leaves of Grass* van Geoffrey Farmer, dit beeldend werk dat we in het foyer presenteerden tijdens *Kasimir en Karolien*.

Sinds lang,
tafels op den dam,
zon van de partij,
net zoals de usual suspects
en de vrolijke passanten.
Zij die stoppen, drinken
en babbelen.
Zij die zwijgen, luisteren
en knikken.

Fotografie en plakwerk
schuren langs rauw
racisme en onderhuidse wrevel.
Nooit goed.
Nooit genoeg.
Altijd vragen om meer,
soms logisch en noodzakelijk,
meermaals overdreven
en gekweekt profitariaat.

Hoe moet het dan echt?
Stilte aan de overkant.
Hulpeloze en onmachtige stilte.
Gelukkig alles gezegd en gezwegen
rond een min of meer zorgeloze tafel,
waar mag gesproken worden,
waar ook wordt gecounterd.
Waar geschonken wordt
in een raar gratis verhaal,
dat echter weet dat de verzameling
investeren vraagt.
In mensen.
In ontmoeten.
In wolken.

Koffiedam ziet en voelt de leegte,
het eigen onvermogen,
het eigen streven, af en toe,
het botsen tegen de blinde muur
van onrecht en onvrede.
Koffiedam weet niet of het helpt,
maar probeert.
Koffiedam schenkt
met een hart dat beeft.

Geert Six

Het ijzig hart

Ödön von Horváth schreef *Kasimir en Karolien* in het Duitsland van de jaren dertig. Ook toen was het crisis en radicaliseerden de ideeën links en rechts van het politieke spectrum. Velen zien parallellen met de huidige tijd. Maar hoe relevant is de vergelijking? We spraken erover met Rudi Van Doorslaer. Hij is directeur van het Studie- en documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (Cegesoma) in Brussel en een autoriteit als het gaat over het interbellum en de Tweede Wereldoorlog.

©Koen Broos

Diepe wortels

We zijn pas gezeten of Van Doorslaer valt met de deur in huis.

Rudi: "Weet u wat mij het meest interesseert? Waarom zoveel meer mensen in Vlaanderen dan in het Franstalig landsdeel in die periode van de jaren 1930 en 1940 verleid werden tot een totalitair gedachtegoed. Ik vermoed dat een grondstroom van culturele patronen die eigen zijn aan Vlaanderen hiervoor een mogelijke verklaring vormt. Om de wortels daarvan terug te vinden moet men volgens mij dus niet het politieke terrein afgraven. Het gaat over de manier waarop je met mens en maatschappij omgaat. De manier waarop mannen met vrouwen en kinderen omgaan, waarop mensen omgaan met hun familie, hun vrienden, hun collega's, hun gemeenschap."

"Mag ik enkele voorbeelden geven? Er is tijdens de oorlog heel veel spontane hulp geboden aan Joodse mensen, in het bijzonder vanuit katholieke hoek. Ze vonden een schuilplaats in scholen, internaten, weeshuizen, enzovoort. In afgelegen dorpen in de Ardennen waar de bevolking uitgesproken gehecht was gebleven aan tradities en waar de kerk nog in het midden stond, zaten vele honderden Joodse kinderen verborgen. Wel, in Vlaanderen is dit soort initiatieven op één hand te tellen. In Wallonië was een conservatief katholicisme verenigbaar met een soort humanisme - 'die Joodse kinderen zijn ook mensen' - dat in Vlaanderen blijkbaar zo goed als afwezig bleef.
Een ander voorbeeld. Het seksuele misbruik in de kerk dat we intussen allen kennen spitst zich eveneens op Vlaanderen toe. Maar in Wallonië zijn toch ook katholieke priesters, met dezelfde kerkbazen. Hebben die dan een andere ethiek? Onlangs bracht Peter Adriaenssens ook het geweld in katholieke instellingen onder de aandacht. We hebben het hier over een pedagogisch model dat op zijn minst getuigt van een gebrek aan respect voor het individu en dat steunt op discipline en straf, met methodes die bijwijlen neigen naar deze uit de concentratiekampen. Nu was dit niet exclusief het geval in de katholieke instellingen, maar in Vlaanderen waren deze in de jaren vijftig en zestig natuurlijk dominant. Dat deze praktijken, net als het seksueel misbruik, vermoedelijk wel waren gekend en bijgevolg door de autoriteiten werden getolereerd, vind ik op zijn minst opmerkelijk. En ook hier weer stopt dat bij wijze van spreken min of meer aan de taalgrens. Wat was er eigenlijk aan de hand met het katholicisme in Vlaanderen? Kan men spreken van een bepaalde opvatting over mens en maatschappij die er uiteindelijk ook toe heeft geleid dat de totalitaire verleiding in Vlaanderen zoveel actieve volgers heeft gehad? Ik stel me de vraag. Tegelijk hoop ik dat dit verleden tijd is. Maar met zekerheid durf ik me daar niet over uit te spreken. Wanneer ik de houding zie van vele Vlamingen ten aanzien van alles wat vreemd is, bijvoorbeeld. Mensen die in derde generatie uit Turkije of Afrika zijn gekomen, blijven onveranderd migranten. Als je bruin bent en je hebt krulletjes, dan moet je al heel hard bewijzen dat je echt wel Vlaming bent. Dat fundamenteel ingebakken wantrouwen tegenover de 'andere' blijft toch tot de Vlaamse grondstroom behoren. Xenofobie en racisme zijn dan echt niet ver weg."

Messias

"De historica Aline Sax heeft recent een studie uitgebracht over de collaboratie. Ze baseerde zich op brieven van Vlaamse arbeiders die in Duitsland gingen werken en van Vlaamse SS-vrijwilligers aan het Oostfront. De mythe zegt dat die daar waren voor de verdediging van de christelijke beschaving en voor Vlaanderen. Maar zelf schreven ze dat ze daar waren omdat ze geloofden in de totalitaire dictatuur en in Adolf Hitler. Hij was de grote leider, een soort Messias, die een nieuwe maatschappij ging creëren waar er weer orde heerst - de mythe van de treinen die op tijd rijden. Daarin zat een vooruitgangsidee vervat, maar ook het idee van een archaïsch Europa, dat teruggreep naar de mythische middeleeuwen, waar er een soort natuurlijk evenwicht zou hebben bestaan tussen mensen en dingen, tussen individu en samenleving. Dat 'volksverbondene' graaft wat mij betreft naar de wezenlijke cultuur van vele Vlamingen."

Waarom kende Vlaanderen in de jaren dertig dan geen extreemrechts bewind, in tegenstelling tot Duitsland?

"Duitsland had nog maar pas de Eerste Wereldoorlog verloren. Het was vernederd. Het wou revanche. Daarbovenop hadden de geallieerden Duitsland met zo'n hoge herstelbetalingen opgezadeld dat het land economisch in de afgrond is gegleden en een hele bevolking in de miserie is geduwd. Dit bovenop de uitzonderlijk zware economische depressie van de beginjaren 1930, zijn al twee belangrijke redenen waarom extreemrechts in Duitsland aan de macht is gekomen en in Vlaanderen niet. Hoewel het niet veel heeft gescheeld. Het Vlaams Nationaal Verbond en de katholieke partij konden het in de tweede helft van de jaren 1930 goed met elkaar vinden en ze hadden samen

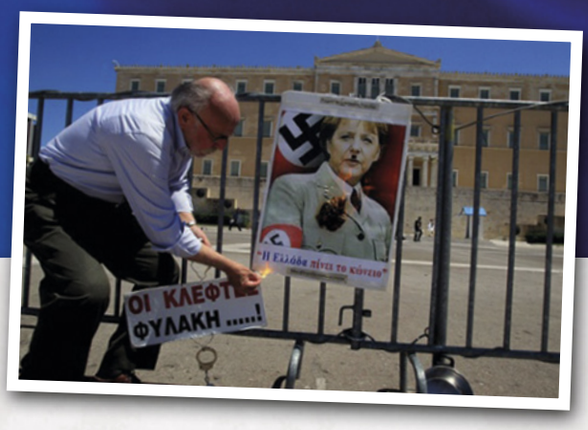

een meerderheid in Vlaanderen. Als Vlaanderen toen al de verregaande autonomie had gehad die het vandaag heeft, dan was het best mogelijk dat de Vlaamse regering een coalitie was geweest tussen beide partijen. Net zoals dat in het begin van de oorlog in het gemeentebestuur in Antwerpen het geval was, met alle gevolgen voor de Joodse bevolking daar."

Cultuur van de stilte

"Vanaf het moment dat de neiging om te sympathiseren met een totalitair regime maatschappelijk niet meer aanvaardbaar was, heeft zich een cultuur van stilzwijgen geïnstalleerd. Beide gaan samen. En iets zegt mij dat er ergens een vorm van onvermogen bij ons historici is om dat stilzwijgen te kunnen vatten. Ik geloof er meer en meer in dat iemand die artistiek bezig is, daar wel de juiste instrumenten voor heeft. Recent las ik het boek *El corazón helado* van de Spaanse schrijfster Almudena Grandes. *Het ijzig hart*. Over het wedervaren van twee families met een hele uiteenlopende achtergrond en geschiedenis in de Spaanse burgeroorlog. Ze zou het ook 'Het verdriet van Spanje' kunnen genoemd hebben, want eigenlijk sluit haar thematiek naadloos aan bij deze van *Het verdriet van België*. Over wat er toen is gebeurd op het 'Dark continent', zoals historicus en schrijver Mark Mazower het Europa van de twintigste eeuw noemde. Over hoe dat vandaag nog ingevroren zit. Over hoe er nooit over wordt gesproken maar hoe het nog altijd aanwezig is, meer dan zestig jaar later. Daar gaat het voor mij in Vlaanderen ook over."

"Vaak mailen of schrijven mensen het Cegesoma met vragen over wat er met hun familieleden is gebeurd in de Tweede Wereldoorlog. Je zou denken dat zo'n vragen afnemen met de tijd. Wel, het tegendeel is waar. Wij kunnen ze met moeite beantwoorden. Vorige week nog vertelde een Gents emeritus hoogleraar me over zijn vader. Die was aan het Oostfront geweest, zat bij de Waffen-SS en was na de oorlog veroordeeld. Zijn vrouw leeft nog. Ze is in de negentig en heeft nog een perfect geheugen. Behalve als het daarover gaat. Hij vroeg haar waar zij haar man ging bezoeken toen die in de gevangenis zat. "Ja manneke, dat weet ik niet meer." Hij vroeg haar of ze hem wel had bezocht. "Mogelijk", zei ze. Ze wil het niet vertellen.
In de cultuur van stilte is er een continuïteit, een cultuur van revanche, van mensen die zich solidair met mekaar voelen en die tot op de dag van vandaag een invloed heeft op wat Vlaanderen is. Al zouden ze het in alle toonaarden ontkennen."

Is de opgang van extreemrechts altijd verbonden met crisissituaties?

"De harde kern ervan niet. Maar het succes bij een groot publiek wel. Er zijn mechanismen die de neiging hebben om terug te keren. Dat de druk op de liberale democratie, vanuit linker- en rechterhoek, groter wordt als mensen in de problemen komen, is zo een mechanisme. Dat was in de jaren 1930 en 1940 zo en dat is nu zo. Maar voor alle duidelijkheid, we kunnen mechanismen leren herkennen maar dat wil niet zeggen dat precies hetzelfde model zich zal herhalen. De geschiedenis herhaalt zich nooit. Misschien is de Tweede Wereldoorlog wel het meest efficiënte tegengif geweest tegen extreemrechts. Het nationaalsocialistisch experiment is toen op een dramatische manier mislukt. De processen van Neurenberg, de oprichting van de Verenigde Naties, het opstellen van de Universele verklaring van de rechten van de mens, dat zijn toetsstenen. De ervaringen van toen worden tot op vandaag meegenomen. Toch zie ik een valstrik. We mogen niet denken dat we jongeren een les geven in verdraagzaamheid en democratie door ze hakenkruisen en concentratiekampen te laten zien. Auschwitz komt er niet meer. Het zal iets helemaal anders zijn, veel subtieler maar misschien even erg. Hoe gaan al die jongeren die naar Auschwitz zijn geweest dat herkennen? Als je de vernieuwde Dossinkazerne in Mechelen binnenkomt, wordt je eerst een film getoond. Die gaat niet over Auschwitz. Die gaat over vandaag, over de eigen school- en werkomgeving, over hoe de massa je verleidt, hoe iemand die 'anders' is, wordt uitgesloten en hoe dat vaak met kleine pesterijen begint. Als je mensen wil wapenen tegen totalitaire uitspattingen kan je maar één ding doen: vertrekken van hun eigen leefomgeving en hen op een kritische manier verbanden laten leggen met de jaren dertig."

Wat als de opkomende rechtse krachten zich na de Europese verkiezingen vertalen in parlementaire politieke macht?

"Dan krijgen we een ander verhaal. De creatie van de Europese Unie in de jaren 1950 is heel duidelijk de beste dam gebleken tegen de menselijke catastrofe die de eerste helft van de twintigste eeuw ons heeft laten zien. Het is niet door Europa af te bouwen dat de politieke of economische problemen zullen opgelost raken. Als de anti-Europese krachten bij de Europese verkiezingen volgend jaar aan politieke macht winnen zal alles nog scherper worden gesteld. Dat is in elk geval geen positief vooruitzicht."

Als iemand verwijst naar de jaren dertig om een punt te maken in het nu, wat zegt u dan?

"Dat hij daarbij tweemaal moet nadenken. Als hij daarin overdrijft zal telkens hij dat doet, zijn argument minder zwaar wegen. Iemand wordt heel snel een fascist maar de echte bedreiging, die herken je dan niet meer."

interview Joon Bilcke

meer info over de werking van Cegesoma vind je op www.cegesoma.be

“Chirurgien. Pas poissonnier.”

In 2004 vond de Unie een onderkomen in de statige Villa Lauwers op het Kortrijkse Sint-Jansplein. Die krijgt straks een nieuwe functie met de uitbreiding van het aanpalende woon- en zorgcentrum De Korenbloem. Voor het zover is, brengen we volgend seizoen in verschillende projecten een eresaluut aan de wondere wereld van het geslacht Lauwers. Bruno Speybrouck, kleinzoon van dokter Emile Eugène Lauwers, maakte die mee van op de eerste rij. Wij mogen er alvast even komen bijzitten.

De kinderen van Emile Eugène Lauwers

De kliniek van dokter Lauwers was gedurende 102 jaar een begrip en een vaste waarde voor de stad Kortrijk en tot ver daarbuiten. Maar hoe belangrijk zij ook moge geweest zijn, eens zij in de jaren zeventig had plaatsgemaakt voor het rustoord is men vlug vergeten wat er zich hier al die jaren heeft afgespeeld. De oudere generatie herinnert zich misschien nog het bestaan ervan, maar voor de jeugd van heden is dit onbekend terrein.

Een family story

Villa Lauwers

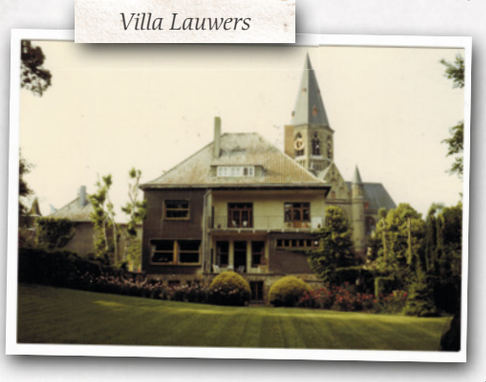

Het is belangrijk dat we de geschiedenis van deze kliniek en haar mensen niet vergeten, dat we tijdig terugblikken naar het verleden en, nu het nog kan, alle herinneringen en anekdoten noteren voor het nageslacht. Als achterkleinzoon van Dr. Emile Jan Lauwers ben ik hier schatplichtig aan. In de geest van mijn voorvaderen schrijf ik de geschiedenis van het geslacht Lauwers neer, doorspekt met plezante en minder plezante weetjes die ik heb meegemaakt of die mij verteld werden door mijn ooms en tantes en mijn lieve grootmoeder. Ik heb het voorrecht gehad om jaren aan een stuk te kunnen doorbrengen bij haar in de Villa op het Sint-Jansplein en ik heb dan ook vele herinneringen en wetenswaardigheidjes rechtstreeks van haar vernomen. De geschiedenis van het geslacht Lauwers leest als een roman waarbij spanning, humor en droefenis vermengd worden, net als in een waar gebeurde *family story*. Geen soap, maar een levensecht verhaal van boeiende personen en hun omgeving.

De nieuwe Yperman

Alles begint met dokter Emile Jan Lauwers (1858 - 1921). Hij was een uitzonderlijk man die vele gaven (maar ook fouten) bezat. Een knappe geest, een primus inter pares. Leerling van Hugo Verriest, vriend van Guido Gezelle met wie hij regelmatig sprak en met wie hij een lange briefwisseling voerde. Deze knappe geneeskundige was een getalenteerd schrijver en een voorvechter van de (her)waardering van de Vlaamse taal in een overwegend Franstalig gebied. Als jeugdige rebel zette hij samen met zijn medestudent Alfred Rodenbach het Klein Seminarie in Roeselare op stelten. Over Emile Jan Lauwers schreef Hugo Verriest: “Niemand en kan Vlaamsch schrijven lijk Lauwers.”

Maar hij was ook een levensgenieter. Het aantal liter wijn dat hij genoten heeft, de vele havanna’s die hij gesmaakt heeft, ze waren evenredig met zijn liefde voor de schoonheid van de natuur die hij bezong in zijn verzen. Hij hield van het gewone volk en schreef voor hen de eerste geneeskundige vulgarisaties, begrijpelijke en gesmaakte artikeltjes die de gewone mens enige kennis van natuurkunde, biologie en aardrijkskunde bijbrachten. De titels spreken voor zich: *Slapen*, *Kozijntjes*, *Bulten*, *Dermen*, *Kanker*, *Wonden in t’herte*, *Vel te kort en vel te vele*. Eentje wil ik u zeker niet onthouden, Oesters: “De meeste hoop der zachte, voedzame knabbeling, die de oesters ons verschaffen, bestaat uit de lever. Aanzijds de lever ligt de mond, door vier lappen omringd, en dicht bij den mond gaat de eersderm open; dat is een miszit, maar de oesters kijken zoo nauw niet. Ik heb het liever anders.”

Tegelijk was hij een man die zijn beroep ernstig nam. Vele nieuwe baanbrekende chirurgische ingrepen heeft hij dan ook uitgevonden of verfijnd. Dokter Emile Jan Lauwers was een van de eerste moderne chirurgen die begrippen als ‘ontsmetting’ hanteerden. Bacteriën noemt hij ‘levelingen’ en ‘stokkelingen’. In zijn kliniek had men voor het eerst de kraambedkoorts onder controle. Hier daalde voor het eerst het sterftecijfer na bevalling. In tegenstelling tot de meeste andere chirurgen hield Emile Jan Lauwers statistieken bij over de overlevingskansen bij ingewikkelde ingrepen en tegelijk trok hij zich het lot van zijn patiënten heel hard aan. Vanuit zijn kliniek werden er ook geneeskundige tijdschriften en boeken de wereld rond gezonden waarin nieuwe revolutionaire technieken en bevindingen kenbaar gemaakt werden. “Ik houde eraan elken keer dat er

De kliniek Lauwers

De stichters van de kliniek Lauwers, in het midden Emile Jan

Meerpersoonskamers in de kliniek Lauwers

in de heelkundige wereld eene uitvinding gedaan wordt, die 't meepakken weerd is, de nieuwsgierige wetensdurstige lezers zoo gauw te berichten", liet hij noteren. Hij schreef zowel in het Frans, het Engels en het Duits. Latijn en Grieks waren zijn vrienden. Men noemde hem 'De nieuwe Yperman', naar deze middeleeuwse chirurch en pionier op het vlak van geneeskunde, die ook zijn bevindingen te boek stelde.

Plus un chat

In zijn voetspoor trad zijn zoon Professor Dokter Emile Eugène Nicolas Lauwers (1889 – 1946). Even briljant als zijn vader, even handig met het scalpel en een even grote taalknobbel was hij. Na zijn humaniora, waar hij met grootste onderscheiding afzwaaide, begon hij Filosofie en Geneeskunde. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vervoegde hij het front waar hij in het veldhospitaal Hôpital de l'Océan te De Panne zijn eerste operaties deed. In 1921 verving Emile Eugène Lauwers zijn overleden vader als chirurg van het Sint-Antonius Instituut, in de volksmond, de *kliniek Lauwers*. Als één van de eersten had hij er toestellen die radiografische beelden konden maken. Vanaf 1928 is hij jarenlang hoofdchirurg van het stedelijk hospitaal alhier en op 17 november 1931 wordt hij benoemd tot docent aan de faculteit geneeskunde van de universiteit te Gent. Hij is er belast met het onderwijs van de theorie en de praktijk der heelkundige operaties. Hij wordt Ridder in de Leopoldsorde in 1932 en wordt op 4 november 1937 bevorderd tot gewoon hoogleraar. Emile Eugène werd net als zijn vader op korte tijd lid van de Académie Royale de Médecine de Belgique, maar ook van de Académie de Chirurgie de France, de Nederlandse Vereniging voor Heelkunde, de Fellowship of Medicine van Engeland en de Deutsche Gesellschaft für Chirurgie. Hij was een van de eerste fysiologisch denkende chirurgen van ons land. Jaren voor hij tot docent benoemd werd, had hij in zijn privékliniek te Kortrijk een laboratorium voor experimentele chirurgie ingericht. Onder de wijze leiding van zijn Leuvense Meester Professor Ide onderwierp hij er allerhande heelkundige problemen en technieken aan een grondige fysiologische kritiek. Ook hij schreef verschillende boeken en artikels over chirurgie.

Emile Jan (l) met Guido Gezelle (m) en Alfons Van Hee op de Groeninge vijver

Van zijn vader had hij het Vlaamsgezinde principe geërfd. "Het is niet omdat ge docteur zijt dat ge nu moet Frans spreken", verkondigde hij aan zijn leerlingen. Hij was evenzeer een barricadevechter. Toen de meestal niet erg onderlegde christelijke zusters in de kliniek plaats moesten ruimen voor modern opgeleide lekenverpleegsters die hij uit Nederland liet overkomen werd hij bijna in de ban van de Heilige Kerk geslagen. De kliniek liep leeg en er werd verteld: "Chez Lauwers il n y a plus un chat." Daarop repliceerde hij: "Si il n y a plus un chat... il y a des chiens" en hij begon met proefoperaties op honden. Zijn grootste verdriet was het verlies van zijn jongste zoontje 'Patouchke'. Emile Eugène Lauwers stierf plots, op het hoogtepunt van zijn kunnen, vlak na de oorlog.

Kakmadam

Murk Lauwers werd geboren in 1922. Hij volgde, in navolging van zijn vader, één jaar filosofie te Leuven, maar dat lag hem niet. Gedurende de Tweede Wereldoorlog studeerde hij geneeskunde aan de Université Catholique de Louvain. Net zoals zijn vader heeft Murk te vroeg zijn vader verloren. Ook hij had zijn studies nog niet voleindigd toen die plots kwam te overlijden. Zijn moeder was gelukkig een sterke vrouw die met stevige hand de kliniek en haar gezin wist recht te houden. Murk studeerde verder Chirurgie in Leuven onder leiding van de bekende professor Debaissieux. Van 1948 tot 1952 specialiseerde hij zich verder in de kliniek Joannes De Deo in Den Haag. Naderhand is hij ook in de leer geweest bij Professor Noordenbos in Amsterdam en bij Professor Botemans. Graag had hij zijn studies nog enkele jaren verlengd, maar zijn moeder riep hem terug naar Kortrijk om in de kliniek te komen werken. Hij was een uitstekend algemeen chirurg en de kliniek Lauwers had een zeer goede reputatie. De behendigheid bij het opereren had hij stellig van zijn voorgangers geërfd. Met zijn lange smalle vingers was hij super handig, en wanneer een patiënt na een operatie bij een andere arts terechtkwam was de opmerking dikwijls: "Ge kunt zien dat Lauwers die operatie gedaan heeft, zo'n mooi litteken". Murk Lauwers was soms heel flegmatiek en spiritueel in zijn uitspraken. Ik herinner mij dat nonkel Murk op een zekere dag werd aangesproken door een dame uit de eersteklas kamers, een kakmadam die het niet begrepen had op het eten dat haar werd voorgeschoteld op vrijdag. "Savez vous, monsieur le docteur, ce qu'on a oser nous servir comme poisson ce midi? De la raie!" Rogge werd toen nog aanzien als een minder fijne vis. Waarop Murk repliceerde: "Excusez-moi madame, mais je ne suis pas poissonnier, je suis chirurgien." Zijn zoon Erwine Lauwers werd de vierde generatie chirurgen. Maar het is niet altijd zonneschijn geweest. Murk Lauwers verloor zijn vier zonen op een tragische manier. Een hartverscheurend verdriet heeft hij steeds inwendig meegedragen.

Emile Eugène (m) aan het opereren

Een lach... en een traan... een spannende familiesaga.

Bruno Speybrouck

Oude energie

Het gaat slecht in de economie, zo zegt men. Ik heb daar mijn twijfels bij. Ik bedoel niet dat het niet slecht gaat, nee, het gaat écht niet goed. Maar is dit niet gewoon 'evolutie' wat we nu op wereldvlak zeer extreem meemaken? Vroeger was er ruilhandel. Later vond men het geld uit en nog later kwamen daar waardepapieren, obligaties en kasbonnen bij. Maar dat was een tijd waarin je tenminste nog zag waar het geld zat. En het waren niet altijd de chique madammekes die rijk waren. Absoluut niet. Ik herinner me oude mannen met een scheve klak in een dikke Mercedes. Of veehandelaars, koeiemarchands met massa 's briefkes van duizend Belgische frank in hun binnenzak. Nu zit het geld in de muur. Steeds meer wordt er gekozen om minder geld in de handen te hebben. We zitten in de fase dat we ons geld niet meer zien of zullen zien. Ons geld zit in de 'cloud' - wat dat ook mag betekenen. Die 'cloud', dat is een woord dat ik de laatste tijd regelmatig tegenkom. Geen wonder. Sinds de invoering van de computerspelletjes is alles virtueel geworden. Ik herinner mij een collega en vrijgezel die op zaterdagavond pas later kon uitgaan omdat hij nog de aardappelen moest sproeien of zijn graan oogsten of de koeien melken. In een spelletje op internet. Toen ik dat verhaal nu zowat vijf jaar geleden voor de eerste keer hoorde, stond ik paf. Ik vermoed dat we binnen afzienbare tijd in een wereld leven waar alles anders zal zijn. De evolutie gebeurt snel, heel snel.

Paniek

Wat mij het meest verontrust is de economie. Er heerst een soort paniek onder de werkgevers. En die lijkt een domino-effect te hebben. Iedereen steekt iedereen aan, de angst verspreidt zich razendsnel. Naar mijn bescheiden mening een gevaarlijk spel, een spel dat niet gunstig is voor de economie, niet voor de wereldeconomie en niet voor de buurtwinkel om de hoek. Kun je je een land voorstellen dat failliet gaat? En wie zegt dat het dan niet bij dat ene land blijft. Dat ook hier geen domino-effect zal zijn? (Maar geen nood. In Europa hebben ze nog geld onder hun hoofdkussen om rampen te vermijden.)

Waar ik al jarenlang over nadenk zie ik nu gebeuren: het kan niet altijd maar méér zijn. Er komt een stop aan de groei. Het IS verzadigd. Iedereen weet dat. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de prijs van een nieuwe auto, zegt dat wel genoeg. Voor 6.000 euro al koop je een auto van een Frans merk. Een kleine auto weliswaar, maar je kunt er wel je boodschappen mee doen of tot bij je schoonmoeder mee rijden. Maar de grote firma's kunnen het zich niet permitteren om volgend jaar een beetje minder te verdienen. En stilstaan is achteruitgaan. Nochtans moet ik tevreden zijn met mijn loon. In vijf jaar heb ik geen cent opslag gekregen. En dat terwijl de prijzen van groenten en fruit, gas en elektriciteit, almaar meer de pan uit swingen. (Maar geen nood. Voor de arme mens zullen de gasmeters een maand langer actief blijven.) Ik moet zorgen dat ik niet failliet ga. Ik moet zorgen dat ik mijn belastingen op tijd kan betalen. Ik ga niet op reis omdat ik mij dat niet kan permitteren. Gewoon eens een paar dagen ertussenuit zouden me nochtans deugd doen.

Vuisten in de broekzak

De wereld draait op z'n zachtst gezegd een beetje door. Toch die van degenen die hun geld in de 'cloud' hebben. Grote firma's oefenen enorme druk uit op hun leveranciers om steeds betere prijzen te bekomen. Ten koste van veel! In Duitsland werken mensen aan een uurloon van 5 euro. Neen, niet de Duitsers zelf, allochtonen... Stockeren kost geld, dus wordt er zo weinig mogelijk stock aangelegd. Als er een bestelling binnenkomt, moet er met man en macht gedraaid worden. Overuren worden geklopt want de concurrentie is groot. Wordt de levering binnen meestal korte tijd niet afgeleverd, dan speel je de volgende keer niet meer mee. Een andere firma staat al klaar om de bestelling over te nemen. En als er geen bestelling komt, worden werknemers simpelweg op een uitkering gezet. Gij zult werken volgens de noden van de binnenkomende bestellingen en honderd procent ten dienste van de arbeid en van uwen baas, wilt gij tussen uw boterham uw kaas. Ik zie werkgevers binnen hun firma's pionnen verplaatsen om geld uit te sparen. Ik zie ze van de ene op de andere dag mensen ontslaan, zelfs in hoge functies. Alle redenen zijn goed. Niemand reageert want we zijn bang. Stel dat ze mij morgen ontslaan? We zwijgen en maken vuisten in onze broekzak. En wat is nog de kracht van de vakbond?

Tijd

Ik ervaar deze toestanden als stuiptrekkingen van een oude energie. Mensen met macht voelen dat het geldgebeuren niet meer is zoals het altijd is geweest. Dat er veranderingen zijn die niet volgens hun plan of verwachtingen verlopen, zoals het al jaren gegaan is, altijd méér. Elk jaar méér winst, méér macht. Controleverlies is niet aangenaam. Het is je in een moeras voelen wegzinken. Het is gezichtsverlies. Soms hoor ik dat werkgevers begaan zijn met hun werknemers. Dat ze het als een grote verantwoordelijkheid zien om ervoor te zorgen dat mensen hun brood kunnen verdienen. Vroeger geloofde ik dat wel. Nu niet meer. De directeur weet ook dat als zijn firma kopje-onder gaat, hij mee gaat. Of is er voor hem een achterpoortje?

Is dit een realistische kijk op de economie? Absoluut niet. Het is wat een simpele ziel voelt, die elke dag probeert om het leven draaglijk te maken en te overleven in een steeds chaotischer wordende wereld. Gelukkig ben ik iemand die content is met de kleine dingen des levens. Met een stukje geitenkaas bij de gewokte groentjes, de lach van je kleinkinderen ervaren tijdens hun spel met de blokkendoos, een kop koffie met een stuk zelfgemaakte cake en een schouderklopje van een vriend of vriendin die even tijd voor je maakt.

Myriam Soenen

Hoogmoed en de val

Ik vond *Kasimir en Karolien* heel aangrijpend. Ik was er niet goed van, omdat het stuk voor mij heel erg een bedenkelijke menselijke karaktertrek weerspiegelt: hebzucht. Ikke, ikke en de rest kan stikken. Zolang ik, mijn gezin, mijn familie, mijn vrienden en mijn kennissen het goed hebben, dat is het belangrijkste. Denken ook dat met geld alles te koop is. Of hoe hebzucht kan leiden tot het verliezen van je hart en je geweten. En daar wil ik het wel eens deftig over hebben. Hoe hebzucht verderft. Hoe het zorgt voor het verdwijnen van solidaire gevoelens. Hoe het egoïsme voedt.

We zijn allemaal solidair. Zolang die solidariteit onszelf het meest ten goede komt. Maar vanaf het moment dat we het beter krijgen, trekken we ons al snel terug in ons eigen, klein en comfortabel wereldje (en de rechtse politieke partijen voeden dat idee). Dan is solidair zijn, iets voor anderen. We verliezen ons hart en ons geweten.

We kunnen het ons permitteren om chocolade te kopen. Met banaan. Kwestie van onze eigen portemonnee nog wat dikker te maken ten koste van anderen, letten we daarbij alleen op de prijs en niet op de herkomst van de cacaobonen. Dat die in ongelooflijke miserabele werkomstandigheden, in dikke miserie, worden geplukt, dat de plukkers bijna geen rotte frank krijgen voor hun 20 uur arbeid per dag en dat er daar bovenop nog veel kleine kinderen cacaobonen plukken, kan ons hoegenaamd geen zier schelen. Wij hebben onze chocolade. We zijn content. Het zijn onze kinderen niet. De plukkers zijn geen familie, zelfs geen kennissen. Wat kan het ons schelen? Dat de meeste koffiesoorten afkomstig zijn van koffieplantages in ontwikkelingslanden, waar arme boeren en hun kinderen dag en nacht werken en nauwelijks een cent krijgen, ook daar denken we niet aan.

De meeste producten die in de supermarkt liggen, zijn afkomstig van een goedkoop land (wij zijn het die de grondstoffen gebruiken die er worden ontgonnen, zodat de bewoners zelf niks hebben) met goedkope arbeidskrachten (20 uur per dag werken voor een hongerloon), geproduceerd door een bedrijf dat alleen geïnteresseerd is in hoge winsten en dat tegen degoutant hoge sociale en ecologische kosten. Wij staan daar niet bij stil. En we moeten het zelfs niet buiten de Belgische grenzen zoeken. Kijk naar Vlaanderen en Wallonië. Tientallen fabrieken in de industrie in Wallonië zijn de laatste jaren gesloten. Meestal in dorpen waar alle inwoners in dezelfde fabriek werkten. Wat hebben we er ons van aangetrokken? Geen zier. Laat de Walen het maar zelf oplossen.

We handelen steeds minder in het aller welzijn, in het welzijn van diegenen met minder kansen. We denken: wat zal het ons, ons gezin, onze familie en onze kennissen kosten of opleveren? En daar stopt het. Of we met dat handelen andere dieren of de natuur schade berokkenen? Pfff, dat maakt ons niks uit. Wij zijn content. Ik zeg bewust 'andere dieren', want mensen zijn ook dieren. We delen met de apen een gemeenschappelijke voorouder. De mensapen zijn onze naaste verwanten in het dierenrijk. Het zijn zogezegd onze neven en nichten. Hoe sterk die verwantschap is, blijkt uit DNA-onderzoek. Als we het DNA van een mens vergelijken met dat van een chimpansee, dan blijkt 99% van het DNA hetzelfde te zijn. En toch wanen we ons boven andere dieren. We denken dat hun welzijn niet zo belangrijk is als het onze. We sluiten ze op, buiten ze uit, laten ze lijden en doden ze voor wetenschappelijke experimenten, voor voeding, kleren, de sport, uit traditie of voor de jacht.

Het alternatief is biologische producten, gemaakt met respect voor het milieu en producten van eerlijke handel kopen. Het alternatief is minder vlees en vis eten. Het alternatief is wakker worden, alternatieven zoeken en protesteren.

Solidair zijn is: ondanks het feit dat je het zelf beter hebt, opkomen voor anderen die het minder goed hebben. Wie durft nog solidair te zijn of te worden? Of vergaat het ons zoals het einde van *Kasimir en Karolien*? Elk op zichzelf in het café. Alles hebben, maar in feite niks hebben. Hoogmoed komt voor de val.

Deborah Steelandt

GROOTS IN KLEINE DINGEN

Suzy en Hamid

De Unie gelooft dat wie zijn tanden ergens inzet tot grootse dingen in staat is. We proberen dat te stimuleren binnen onze werking, maar ondersteunen dat ook erbuiten. Omdat we erg verontwaardigd zijn over de meedogenloze oorlog in Syrië en het gebrek aan solidariteit met de mensen daar, ondersteunden we de voorbije maanden twee initiatieven. Omdat het overal altijd over menselijkheid gaat en die komt er niet vanzelf.

Voor elk verkocht drankje op ons koffieterras op de rommelmarkt in april, schonken we 1 euro aan **www.vergeetsyrieniet.nl**, een project van Wijbe Abma. Wijbe is een jonge gast die van vlak over de Turkse grens hulpgoederen naar Aleppo brengt: voedseldozen, babymelk, dekens in de winter. Voor elke 20 euro die wij storten vult hij één voedseldoos. Alles verloopt zeer transparant, je bijdrage kan je traceren op zijn website. De Unie en het Achturenhuis konden samen voor 50 voedseldozen zorgen.

Daarnaast ondersteunden we de actie **SOS Syrian Children** van Suzy Bochi en haar man Hamid, die afkomstig is uit Aleppo. Daar sturen ze een container vol kinder- en babyspullen naartoe, die er via hun netwerk worden verdeeld onder de meest zorgbehoevenden. Voor ons vaak 'maar' gewone spullen, ginder geven ze misschien wat hoop, een beetje rust, misschien wel een glimlach of een voorzichtige droom. Vele sympathisanten van de Unie, waaronder de buurtschool V-tex, kinderdagverblijf Auricula en de Kringloopwinkel, brachten materiaal binnen, dat we aan Suzy bezorgden. De kinderen van de buurtschool V-tex werkten in de klas rond deze thematiek, maakten tekeningen en schreven wensen voor de kinderen in Aleppo. Half juni vertrekt de container in de Antwerpse haven, Hamid reist mee om alles goed af te leveren. Na deze actie gaat Suzy gewoon door, met evenveel doorzettingsvermogen, sereniteit en courage. Wie wil ondersteunen of de actie volgen, vindt alle info via facebook of op www.sossyrianchildren.blogspot.be.

Klaartje Mertens

10 jaar fietstocht

Als je dit leest zit de tiende fietstocht van de Unie samen met buurtcentrum Achturenhuis erop. Deze jaarlijkse balade doorheen de ruime Kortrijkse regio, doorspekt met aan de streek ontsproten, zorgeloze vertelsels, werd een vaste waarde. Zorgelozen en sympathisanten sluiten er het seizoen in schoonheid mee af. Aan de vooravond van de voorbije jubileumeditie blikten we al even terug met voortrekkers Frank Delft en Danny Depypere.

Danny en Frank op verkenning

Hoe is het allemaal begonnen?

Frank: "Een paar stamgasten van café 't Filosoofke op de Veemarkt waren mee geweest op een fietstocht van café 't Vlaams Bierhuis. Dat was zodanig meegevallen dat ze de hele tijd bezig waren waarom 't Filosoofke dat ook niet eens organiseerde. Ik was het gezaag een beetje moe, heb gebeld met Maarten van het buurthuis en samen hebben we er een georganiseerd. Omdat ik toen al bij de Unie speelde en omdat nogal wat Zorgelozen 't Filosoofke frequenteerden, was de Unie er van in het begin bij betrokken. Die eerste keer, in 2004, waren er nog niet zoveel fietsers en was de fietstocht ook niet zo lang. Een man of zesentwintig, voor dertig kilometer."

Danny: "Op de tweede fietstocht, die naar Avelgem, ben ik voor het eerst meegegaan. Die waar Avo onder de oude spoorweg zijn liedjes heeft gezongen."

Frank: "En waar Nirda in de gracht is gereden. De ochtend van de fietstocht vroeg ik aan Danny of hij die dag steward wou zijn. Vanaf het jaar erop heeft hij alle fietstochten mee georganiseerd."

Danny: "De fietstocht daarop hielden we halt in De Groene Long, een klein natuurpark waar ik werk en waar ik een rondleiding heb gegeven."

Frank: "Omdat het zo een mooi weer was zijn we later op de gaan zwemmen in natuurgebied De Zavelput. Ik herinner me hoe Eva, die toen een jaar of tien moet geweest zijn, tegen oudgediende Carlos zei: "Meneer, er zit een gaatje in uw broek. Maar 't geeft niks want ik zie niets." (lacht) We zijn toen ook gaan supporteren voor Fernand. Hij kon er niet bij zijn op de fietstocht omdat er koningschieting was in de schuttersclub waar hij lid van is. Maar hij zei, "Als ge afkomt trakteer ik heel de bende!" Zodus hij heeft er ons allemaal een moeten geven. Elke keer als hij een pijl afschoot, begeleidden we die met een enthousiast *Heeéé*! En dan, als die doel had gemist, *Oooooh*!"

De fietstocht is ook altijd meer geweest dan fietsen alleen?

Frank: "Zeker. Soms gaf ik of iemand anders wat uitleg over de plaatsen waar we kwamen. Of ik herinner me het verhaal dat Filip vertelde bij Preetjes Molen, over de executies van de bende van Baekelandt. In de grensstad Rekkem deed ik samen met Geert een vertelling in een schooltje, 't Paradijs, waar we 's middags waren gestopt. De tekst was gebaseerd op smokkelverhalen uit de streek. Vanaf de fietstocht naar Tiegem, in 2009, zijn er meer vertellingen en vertellers gekomen. In Heestert vertelde ik het verhaal van de Blinde Kapel, in Tiegem bos nam Johan het verhaal van het wonderlijke bronwater aldaar voor zijn rekening. En in Vichte vertelden Robin, Triene en Hedwig mee. Ik had een verhaal geschreven over een jeugdvriend van mij die ook een goede kameraad was van Robin. Vandaar. Hij heeft op zijn beurt Triene meegepakt en ik Hedwig. Het jaar erop is Fernand erbij gekomen. Bij de fietstocht van Ieper naar Kortrijk. Daar lagen zo veel verhalen te rapen dat er bij iedere stop vertellingen waren. Voor de fietsers geven de vertellingen een surplus aan de tocht. En het is ook een gelegenheid voor mensen die niet direct op een scène zouden gaan staan, om toch ne keer te kunnen spelen. Het is ontspannender en informeler. Meer een 'entre nous'."

Wat maakt dit fijn om te doen?

Frank: "Vooral de voorbereiding is geestig. De goede baantjes zoeken, de stopplaatsen, de vertellingen maken. Ge zijt buiten, ge komt mensen tegen. En als de puzzel in mekaar valt, geeft dat wel voldoening."

Danny: "De dag zelf is minder tof. Dan voel je je verantwoordelijk, zijt ge de hele tijd gefocust, ge moet het uurwerk in de gaten houden. Echt genieten gaat dan niet."

Frank: "Onder andere door de samenwerking met het buurthuis bereiken we nieuwe mensen. Ook voor ons theater. Ik kom soms mensen tegen op een kookavond of na een voorstelling die ik ken van op de fietstocht. Velen gaan ook elk jaar mee. Dikwijls zijn dat mensen die regelmatig meedoen met andere fietstochten maar die de tocht van de Unie toch iets unieks vinden, enerzijds omwille van de vertellingen, anderzijds ook omwille van de samenhang van de groep. Ze hebben mij dat nog letterlijk gezegd, dat ze dat appreciëren dat er samen wordt gereden, dat bij ons de rappe wachten op de trage."

Welke zijn jullie beste herinneringen?

Danny: "De beste herinnering heb ik aan kleine dingen. Zo zie ik nog voor mij hoe Avo op zijn oude fiets, bijna in stilstand, met alle macht blijft duwen om die helling op te raken..."

Frank: "De laatste stop tijdens de tocht vanuit Ieper vond ik pakkend, op het Duits kerkhof in Wevelgem. Danny en Lander die speelden en zongen, de vertelling van de plek, dan Loes die de Last Post blies..."

Wat brengt volgend jaar?

Danny: "Nen best of? We combineren de beste stukken uit de tien tochten?"

Frank: "Of we bundelen al de tochten en de verhalen in een Zorgeloze fietsgids. We zien wel. Eén jaar met ne keer hé."

interview Joon Bilcke

We zijn er nog niet uit

In haar recensie in De Morgen over onze vorige voorstelling *Macadam* stelde Evelyne Coussens 'dat het cynisch zou zijn om te zeggen dat een sociaal-artistieke productie slecht is wanneer ze te goed is'. We fronsten de wenkbrauwen en nodigden haar samen met Wouter Hillaert (De Standaard e.a.) en Els Van Steenberghe (Knack e.a.) uit voor een gesprek over sociaal-artistieke theaterkritiek.

©Phile Deprez

'Kasimir en Karoline' van NTGent

Het is duidelijk dat de positie die het sociaal-artistiek werk heeft veroverd in het kunstenlandschap ook de theatercriticus voor een uitdaging stelt. Vraagt deze specifieke werkvorm een nieuwe, andere manier van kijken naar en nadenken over artistiek werk? Een dag na de laatste voorstelling van *Kasimir en Karolien* hebben we het erover met drie al niet meer zo jonge recensenten wier theaterkritiek mee met het evoluerende kunstenlandschap volwassen is geworden. Geert Six is er ook bij. Wouter en Evelyne gaan het hardst met elkaar in discussie. Els volgt gefascineerd hun verbale tennis. Een neerslag van een boeiend gesprek.

Evelyne: "Op het laatste Enterfestival voor sociaal-artistiek werk in Gent in 2012 hoorde ik de sociaal-artistieke organisaties bijna uit één mond zeggen dat zij een artistiek doel nastreven, maar dat de weg ernaartoe een veel socialer accent heeft dan in reguliere kunstorganisaties. Houdt het dan veel grotere sociale inspanningen in? Heeft de inclusie van iedereen die mee speelt en werkt meer belang dan in het reguliere? Kan je een acteur er niet zo makkelijk uitgooien als die de boel in het honderd laat lopen? En wat doe ik als criticus met die wetenschap. Eigenlijk hoef ik het proces of de achtergrond van de acteurs niet te kennen. Ik kijk naar het resultaat. Ik ga ervan uit dat een goed werkproces daarin doorschemert. Omdat er in het sociaal-artistieke meer aandacht voor is dan in het regulier artistieke, zal het daar misschien ook meer zichtbaar zijn. Maar als Arne Sierens een voorstelling maakt met zes acteurs op scène, moet ik dat ook voelen. Bij *De Pijnders* heb ik dat bijvoorbeeld niet gevoeld. Maar da's een aanvoelen, ik kan dat niet hard maken."

Wouter: "Het gaat erom dat de zorg die je voor mekaar opneemt in het sociaal-artistiek werk per definitie ruimer gaat dan in andere disciplines."

Geert: "Ik kan u zeggen dat we in de aanloop naar *Kasimir en Karolien* in de zorg voor sommige spelers heel ver zijn gegaan. Maar we doen dat omdat het sociaal werk op de grenzen van haar professionaliteit botst. Er is zeer veel beregeling. Mensen onder mekaar hebben een grotere vrijheid. Dat proberen we onze deelnemers ook bij te brengen."

©Sander De Wilde

'Nonkel Wanj' van Compagnie Tartaren

Professionele transseksuelen

Evelyne: "Geert, met *Kasimir en Karolien* hertaal je een repertoiretekst, wat zeer goed gelukt is. Je brengt die met een aantal spelers die al heel wat ervaring hebben en het resultaat is een zeer schone voorstelling, waar de lat zeer hoog ligt, tegen het echt goede amateurtheater aan..."

Geert: "Waarom refereer je aan amateurtheater?"

Evelyne: "Omdat de spelers geen professionele spelers zijn, in de zin dat spelen hun beroep is."

Geert: "Dat is een vertroebelende blik. Als Alain Platel een voorstelling maakt met transseksuelen neemt niemand het woord 'amateur' in de mond. Nu, het zijn waarschijnlijk wel professionele transseksuelen."

Wouter: "De Vlaamse theatergeschiedenis is op liefhebbers gebouwd. Toen ik voor de reeks 'Toneelstof' de acteurs oplijstte die in de jaren zestig, zeventig, tachtig actief waren, bleken velen doorgestroomd uit amateurcontexten."

Evelyne: "Maar zou je zo een voorstelling ook kunnen maken met tien onervaren spelers?"

Geert: "Je valt natuurlijk terug op je sterkhouders. Maar een van onze kwaliteiten is dat die altijd worden aangesproken op hun solidariteit met de anderen. Anderzijds kan ik mijn evoluerende pen en blik niet censureren. De vraag is dus of ik dezelfde kwaliteit kan garanderen ook met telkens nieuwe mensen erbij. Ik denk van wel, omdat ik uitga van de sociale plaats op scène eerder dan de artistieke, en omdat ik heel goed weet hoe ik van die sociale plaats een artistieke kan maken."

Wouter: "In de theaterkritiek gaat het nog altijd te veel over de prestaties van de mensen die op scène staan. Je kan daar niet buiten, maar voor mij gaat het eerst en vooral over wat er in de voorstelling wordt gezegd."

Evelyne: "Dat is voor mij onlosmakelijk verbonden met de vorm. Die bemiddelt de inhoud. Theater zet iets wat sociaal of politiek is, om in iets artistieks. Een goede voorstelling is een voorstelling die zijn inhoud goed bemiddelt door zijn vorm. Liever een heel goede *Romeo en Julia* die niets te maken heeft met de huidige tijdsgeest dan een versie zoals die van Mokhallad Rasem die de inhoud totaal misbruikt. Wel, naast licht, geluid, regie, dramaturgie, maakt het spel deel uit van die vorm. Als het sociaal-artistieke wil behandeld worden zoals de andere kunsten, moet het accepteren dat een productie met niet professionele spelers niet dezelfde artistieke kwaliteit kan halen als een productie die door professionelen is gemaakt. Met niet professionelen kun je maar gaan tot waar je kunt gaan."

Els en Wouter: "Dat is niet waar."

'Bernadetje' van Arne Sierens en Alain Platel

Els: "Mensen als Geert gaan net verder. Wat is sociaal-artistiek theater meer dan theater waarin de essentiële bouwsteen de mens in de straat zelf is, eerder dan het boek op de plank. Het talent van regisseurs als Geert, die het liefst met broos, kwetsbaar 'materiaal' werken, is dat ze die mensen in al hun kwetsbaarheid ijzersterk op de scène weten neer te poten. En hen zodanig kunnen omringen met licht, geluid, voorwerpen en gevleugelde woorden dat ze sterker worden dan ze ooit op straat al konden zijn. Als dat goed gedaan is levert dat voor mij nog steeds de pakkendste voorstellingen op. Omdat de mens er als een nietig wezen wordt geportretteerd. Nietig maar dapper en veerkrachtig."

Wouter: "*Kasimir en Karolien* heeft mij een aantal zaken meegedeeld die ik niet heb gezien in bijvoorbeeld de versie van NTGent. Dat de hoge piet en de kleine vis precies dezelfde principes gebruiken bijvoorbeeld. Net zoals ik bij *Nonkel Wanj* van Compagnie Tartaren goed heb gevat wat Tjechov in zijn *Oom Wanja* bedoelt. Het probleem is dat we onbewust getunneld zitten in die onderscheidingen tussen professioneel, amateur, artistiek, sociaal-artistiek. Terwijl het onderscheid repertoire versus niet-repertoire evengoed een onderscheid is. Voor mij is *Kasimir en Karolien* in eerste instantie repertoiretheater. Pas daarna sociaal-artistiek."

Niet alle dagen kermis

Wouter: "De juiste vorm vinden voor de inhoud waar je mee werkt is van wezenlijk belang voor iedereen die theater maakt. Misschien vraagt het sociaal-artistieke bepaalde vormen. Populaire vormen die een tegenkracht bieden aan het tegenwoordig geldende discours van werken, presteren, geld verdienen, economisch groeien, vind je er wel vaker op een authentieke manier terug. De kermis, de stoet, het carnaval, het circus."

Evelyne: "Bij Sierens vind je die ook."

Wouter: "Ja, maar het is niet toevallig dat net hij ze ook gebruikt. Dat zit in dezelfde lijn van rituelen die de krachtsverhoudingen op hun kop zetten, naar de middeleeuwse betekenis van carnaval: 364 dagen per jaar zitten we onder de hogere macht zijn knoet en één dag maken we hem belachelijk. Sociaal-artistiek theater brengt die macht gelukkig steeds genuanceerder in beeld."

Evelyne: "Voor mij gaat kunst over schoonheid, hoop, troost. Als ik wil opgeruid worden tot verzet tegen de neoliberale maatschappij ga ik wel in een betoging meelopen. Voor mij is dat niet de rol van theater."

Wouter: "Voor mij zit het minder in het ontsnappen, hoewel dat fantastische voorstellingen heeft opgeleverd, zoals die van Romeo Castellucci. Maar mensen leven in een zeer beperkte wereld en theater kan er in slagen om ook een andere wereld te laten voelen."

Evelyne: "Is een voorstelling zoals de Unie die maakt, met niet professionelen, voor jou dan sowieso relevant?"

Wouter: "Neen. Natuurlijk niet. Vaak vind ik ook zo een voorstellingen niet goed. Ik schrijf er dan ook niet over, want voor de krant moet iets al fantastisch zijn voor het er in komt. Dus is er ook geen echte sociaal-artistieke theaterkritiek mogelijk. Maar ik zou een sociaal-artistieke voorstelling dus niet enkel beoordelen op zijn artistieke merites, om terug te komen op waar we vertrokken zijn. Wel op: Wat is je visie als gezelschap? Wat is er te zien op scène? In hoeverre matchen deze twee zaken? En dat geldt voor alle theaterkritiek. Wat zegt een gezelschap te willen vertellen en wat zie ik daarvan op scène? Het is interessanter om dat in een verhaal te krijgen dan om te zeggen 'die twee spelers bakken er niets van'. Ik vraag me af of het mogelijk is een langer proces te volgen als recensent zonder dat je mee dramaturg wordt. Om aan een soort proceskritiek te doen. Misschien is dat in de krant niet mogelijk maar misschien zijn er wel andere manieren. Als een maker met veertig spelers vertrekt waarvan er uiteindelijk maar twintig op scène staan, is het misschien relevant te zien wat er met die twintig andere is gebeurd. Als dat nog gelinkt kan worden aan hoe de uiteindelijke voorstelling eruitziet, wat er eventueel aan ontbreekt, of alles wel klopt met het verhaal dat de maker ophangt over zijn werk... Dat zijn dingen die je niet ziet als recensent. Het enige wat ik nu binnenkrijg over het proces is wat ik hoor in babbels met mensen achteraf. Ik wil het gerust ook ruimer stellen. Het discours van de hele artistieke sector, 'wij denken de nieuwe samenleving', 'wij lopen voorop in de samenleving', 'wij creëren gemeenschap', klopt dat wel? Legitimeert de sector zich op de juiste gronden? We moeten beseffen dat het cultuurbeleid steunt op een niet zo brede representatie. Drie procent in Vlaanderen is het eens over wat artistieke kwaliteit is, heel veel procent weet het niet of heeft er geen mening over. Dus misschien moeten we het geldende idee van artistieke kwaliteit eens in vraag stellen in plaats van het als een soort universele waarheid te hanteren. Zo snap ik niet waarom 'urban arts' niet relevant worden bevonden volgens dezelfde criteria als de kunstenaar – vernieuwing, experiment."

Evelyne: "Waarom moet dat? Waarom moet dit soort werk per sé binnen geraken in het artistieke bastion, in het kunstendecreet?"

Wouter: "Omdat dat symbolisch kapitaal verleent. Vandaag beteken je niets als je cultureel actief bent maar buiten het kunstendecreet opereert."

Geert: "Het zou goed zijn als het heersende kunstenbeleid in vraag wordt gesteld door de steeds stijgende kwaliteit van het sociaal-artistiek werk. Niet alleen in zijn oorsprong, maar ook nu nog kan dat voor het regulier theater, hoewel het ook erg zijn best doet om er bij te horen, nog steeds voor een heel nieuwe manier van kijken en handelen zorgen. Maar dat geldt evengoed voor het onderwijs of het sociaal werk."

Drukke agenda's en stipte treinen doorkruisen het gesprek. Dat lijk allesbehalve rond. We zijn er nog niet uit. Wordt vervolgd.

Joon Bilcke

De schop in de grond

De voorbije maanden schreven we alweer een nieuw hoofdstuk in het renovatieverhaal van onze zaal de Scala in de Pluimstraat. De plannen liggen klaar, de technische tekeningen zijn gemaakt en deze zomer wordt het hele project aanbesteed. Na de zomer gaat – eindelijk – de schop in de grond.

Architect Steven Vanwildemeersch van het architectenbureau Buro II & Archi+i (met vestigingen in Roeselare, Gent en Brussel) smeedde mee de zorgeloze smoel van onze toekomstige pleisterplek en vertelt er met graagte over.

Waar is dit verhaal voor jullie begonnen?

Steven: "Een van onze mensen, Herman Jult, kent het werk van de Unie al lang. Toen jullie de zaal de Scala hadden aangekocht en begonnen te dromen van een grondige renovatie van de hele site, heeft hij ons met jullie in contact gebracht.
Eigenlijk is dergelijk project voor een groot bureau als Buro II & Archi+i eerder uitzondering dan regel. Hoewel we ook wel gebouwen met een culturele of publieke bestemming ontwerpen, hebben we nog niet vaak in een artistieke context als deze gewerkt. Een project als de Scala laat ons toe om echt creatief aan de slag te gaan. Hier wordt over elk detail nagedacht.
Eens de bal was vertrokken, heeft Herman onmiddellijk mijn collega Kevin Huysentruyt op dit project gezet. Hij woont in Kortrijk, is een fijngevoelige architect en draait er zijn hand niet voor om om zich te engageren, om mee te denken met jullie, ook buiten de werkuren. Ikzelf ben er pas wat later bijgekomen. Maar direct vond ik het heel fijn om hiermee bezig te zijn. Als je kantoren of bedrijfsgebouwen ontwerpt, spreek je met een baas, of bij gemeentehuizen is er een soort werkgroep waar de secretaris dan het laatste woord heeft. Hier is alles veel informeler, huiselijker. Je zit met meer mensen rond de tafel, leert iedereen kennen, je komt eens naar een voorstelling kijken, de sfeer opsnuiven, de werking aanvoelen. Voor de Scala vertrok de samenwerking vanuit een inhoudelijk denken, vanuit de filosofie van jullie werking, eerder dan vanuit een gedefinieerd architecturaal verhaal. Daardoor is er veel meer tijd en energie gekropen in overleg, in samen denken, dromen en brainstormen. Die wisselwerking maakt het anders. Omdat jullie jezelf ook in vraag stellen, zelf een invulling voor ogen hebben van hoe de Scala er zal moeten uitzien, hebben ook wij onszelf voor een stuk moeten heruitvinden. Niet gemakkelijk. Noem het boeiend. Maar door samen zo intensief over alles na te denken, is wat nu op tafel ligt wel ongelooflijk doordacht. Elk materiaal, elke tegel, elk deurtje en hoe het opendraait, het is allemaal bekeken. Of toch bijna allemaal. (lacht) Daardoor klopt het ontwerp ook wel met wat jullie willen uitstralen."

Wat was het vertrekpunt voor jullie ontwerp?

"De context was van in het begin al zeer gedefinieerd. Lintbebouwing, midden in de stad, volledig omsloten. In grote lijnen wordt dan snel duidelijk hoe het volume in mekaar zal zitten. Je voelt ook dat aan die oude danszaal een hele geschiedenis vasthangt. Die is zodanig karakteristiek dat je beseft dat je ze zoveel mogelijk intact moet houden. Tegelijk moet je op een relatief beperkte oppervlakte een ingewikkelde puzzel leggen met een zaal, repetitieruimtes, kantoren, publiek toegankelijke ruimtes, ... Om vervolgens de sfeer die je wil uitstralen niet alleen te verstaan, maar ook te vertalen in een lastenboek, dus iets wat heel concreet op papier moet staan. De integratie van alle technische aspecten – stabiliteit, technieken, akoestiek... is ook niet evident. Dit neem je allemaal mee in een zoektocht om niet alleen een functioneel gebouw te ontwerpen, maar ook om de architectuur boeiend te maken. Zo combineert de dubbele voorgevel op de eerste en tweede verdieping het verlangen naar veel licht met dat naar voldoende privacy voor de gebruikers. Verder zit veel zorg in de details. Hoe de lijnen in de gevel overeenkomen met de lijnen in de andere gevels in de straat, hoe de bakgoten een knipoog zijn naar die van de buren, hoe een arduinen vensterbank precies doorloopt naar het aanpalende huis, hoe de doorgang van de Pluimstraat naar de zaal een echte straat lijkt... Ik zal erg content zijn als het zal gerealiseerd zijn."

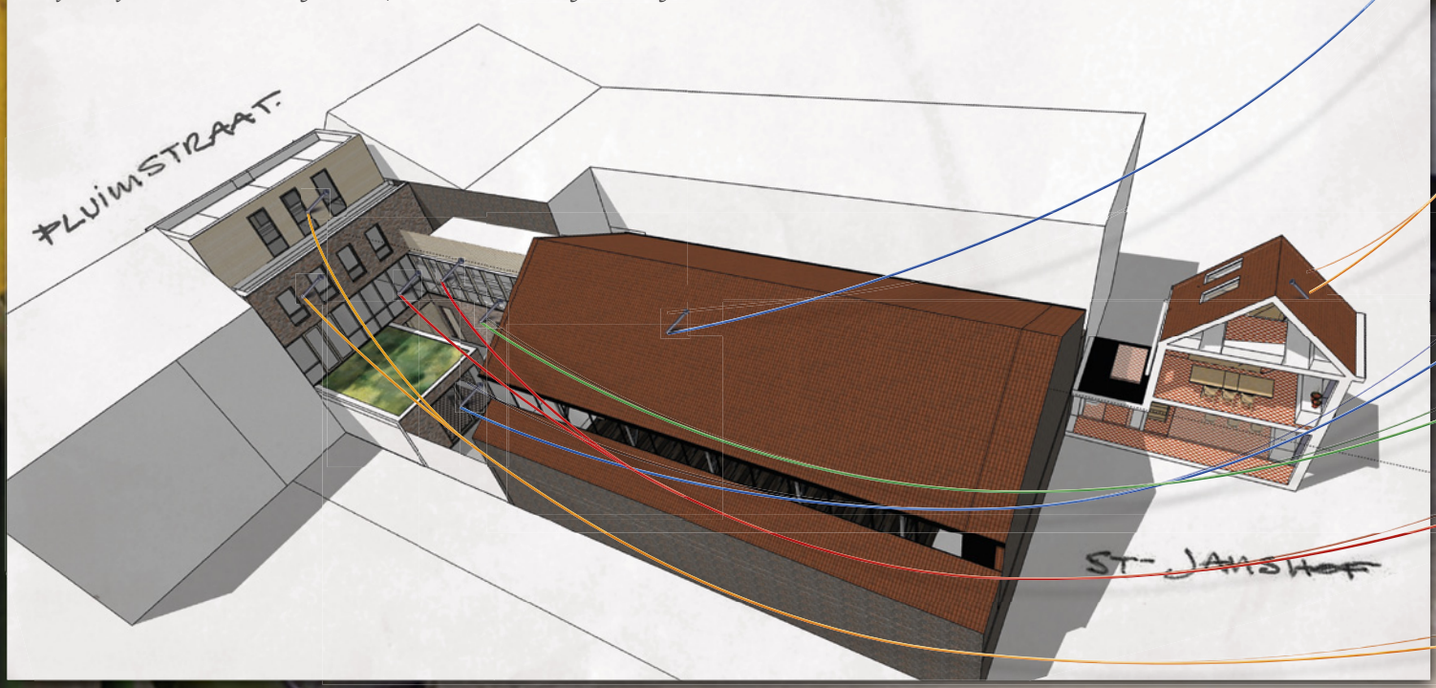

STICHT MEE DE SCALA

Koken kost geld en verbouwen niet minder! Daarom stelden we voor de financiering van het hele Scalaproject een degelijk, haalbaar en gediversifieerd financieel plan op. De Vlaamse Gemeenschap legde alvast het stabiele fundament met een subsidie uit het Fonds voor Culturele Infrastructuur. Ook de provincie was al snel overtuigd van de regionale meerwaarde van dit project en niet in het minst zal ook de stad Kortrijk een aanzienlijke duit in de Scalazak doen.

Wie kan er hard werken?
Wie heeft er centen te geef?
Wie heeft een groot netwerk?
Wie is een handige Harry?
En heeft tijd en een hart voor de Unie?
Laat weten aan Klaartje Mertens via 056/220 400 of 0472/412348 of klaartje@uniederzorgelozen.be.

Naast de politiek die op de verschillende echelons haar verantwoordelijkheid neemt, willen we ook een aantal bedrijven mee in het Scalabad trekken die op zoek zijn naar een te ondersteunen initiatief met een sociaal en duurzaam karakter.

Ook u kan dit project mee helpen realiseren:
- *door een gift te doen op de projectrekening van de Unie bij de Koning Boudewijnstichting. Giften vanaf 40 euro zijn fiscaal aftrekbaar. U maakt een overschrijving naar IBAN BE10 0000 0000 0404, BIC BPOTBEB1 met de vermelding 'L82280 – Unie der Zorgelozen'.*
- *via een renteloze lening aan de Unie van minimum 250 euro. Deze worden in bepaalde periodes opgestart en lopen minstens voor 5 jaar.*

En dan bent u er nog!

Het laatste gat willen we dichtrijden met de steun van de ruime gemeenschap voor wie de Unie de Scala wil bouwen. Die steun kan financieel zijn, in de vorm van een gift of een renteloze lening, maar ze kan ook materieel zijn. Want ook de juiste netwerken en expertises zijn van groot belang voor de realisatie van dit project – grove handen voor uitbreek- of timmerwerk, fijne handen voor naai- of schilderskunsten, goeie koks en kokkinnen die de magen vullen. Doeners en denkers. Met zijn allen willen we samen bouwen aan één huis voor de buurt en de stad. We stichten een nieuwe Scala voor de komende honderd jaar. We nodigen u uit om ze mee met ons te stichten!

DE NIEUWE SCALA

De honderd jaar oude danszaal wordt volledig gerenoveerd. Aanpassingen in functie van modern comfort, normeringen en energiebeheersing zijn immers onoverkomelijk. Hierbij is gekozen voor ingrepen die het authentieke karakter van de zaal zo goed mogelijk vrijwaren. Aan de straatkant is de zaal via de koer en een doorgang onder de voorbouw verbonden met de Pluimstraat.

Achteraan is de zaal verbonden met het achterliggende beluik Sint-Janshof door een beluikhuisje. Dat doet dienst als backstage en kleedruimte.

De huizen aan de straatkant die tijdens de voorstellingsreeksen dienst doen als foyer, worden afgebroken. In de plaats komt een nieuwbouw met vier bouwlagen en een kelder. In de kelder zijn de technieken ondergebracht – aansluitingen voor gas, water, elektriciteit, tellers. Verder vinden we daar bergruimte en een muziek- en montageruimte.

Op het gelijkvloers aan de straatkant bevinden zich de ontmoetingsruimte en de toegang tot de trappenhal die de verschillende verdiepingen met elkaar verbindt.

In het verbindingsstuk tussen de voorbouw en de zaal bevinden zich op het gelijkvloers de toiletten en opslagruimte voor technisch materiaal.

Op de eerste verdieping aan de straatkant is er een repetitieruimte, een kleine keuken en een washok. Dit niveau is verbonden met de zaal door een doorsteek die ook dient als bergruimte voor kostuums, rekwisieten en technisch materiaal.

Op de tweede en derde verdieping bevinden zich de kantoren en werklokalen.

ZIJ MAAKTEN VAN HUN HART AL EEN STEEN

Dank u De Geus!

Tijdens het weekend van 15, 16 en 17 maart organiseerde het vrijzinnig centrum de Geus in Harelbeke een groentenkaarting ten voordele van de Scala. Niet alleen was dat voor ons Zorgelozen een goed excuus om nog eens een kaartje te leggen, het bracht ook aardig wat geld in 't bakske. Op zondag 2 juni konden voorzitter Willy Vandemeulebroucke, bestuurslid Geert Defraeye en hun kompanen ons dan ook met de glimlach een cheque overhandigen van maar liefst 901,04 euro. Waarvoor duizend maal dank!

Dank u Warre!

Op donderdag 9 mei vierde Warre zijn lentefeest. Maar omdat hij niet wilde meedoen aan het glittergedoe van het lentefeest en omdat hij niet wilde overladen worden met cadeautjes, maakte hij er een ander soort feest van. Samen met mama en papa besliste hij dat de mensen die op het feest waren uitgenodigd geen cadeautjes voor hem moesten kopen. Hij vroeg hen iets lekkers mee te brengen. Zo moesten mama en papa geen traiteur betalen, en de centjes die daardoor werden uitgespaard, maar liefst 300 euro, gaf Warre met plezier aan de Unie. Hij kwam ze ons zelfs persoonlijk overhandigen. Waarvoor duizend maal dank!

De Gazet

De Gazet is een project van de Unie der Zorgelozen en verschijnt tweemaal per jaar. Ze geeft een ruime inkijk in de werking van de Unie en is een belangrijk platform voor de Zorgelozen. Ook vele andere stemmen uit het brede maatschappelijke en artistieke veld komen aan bod. Voor u is het de ideale manier om ons werk – beter – te leren kennen, voor ons om u erbij te betrekken.

WWW.UNIEDERZORGELOZEN.BE

Unie der Zorgelozen

VERBREEK VERZAMEL VERTEL

Werkten mee aan deze Gazet *Ivan Basyn, Joon Bilcke, Evelyne Coussens, Frank Delft, Danny Depypere, Johan De Bock, Damiaan De Schrijver, Wouter Hillaert, Werner Mahieu, Klaartje Mertens, Geert Six, Bernard Soenens, Myriam Soenen, Bruno Speybrouck, Deborah Steelandt, Stefanie Tanghe, Steven Vanildemeersch, Hedwig Verelst, Dominique Vergote, Angelo Vlieghe, Rudi Van Doorslaer, Els Van Steenberghe, Johan Walgraeve* ***Foto's*** *Joon Bilcke, Heroen Bollaert, Gino Cocquyt, Internet, Jan D'Hondt, Johan De Bock, Heidi Landsheere, Werner Mahieu, Klaartje Mertens, Bruno Speybrouck, Stefanie Tanghe* ***Beeldend Werk*** *Victor Simek, Stefanie Tanghe* ***Vormgeving*** *www.posterman.be*

Wilt u op de hoogte blijven van onze activiteiten en projecten ? Mail, bel, schrijf of kom gewoon even langs:
Unie der Zorgelozen, Sint-Jansplein 13, 8500 Kortrijk - 056/220 400 - info@uniederzorgelozen.be

met steun van de Vlaamse Gemeenschap, de provincie West-Vlaanderen en de stad Kortrijk